

โอวาทปาติโมกข์

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

โอวาทปาติโมกข์

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

ชมรมกัลยาณธรรม
หนังสือดีลำดับที่ ๓๕๗

โอวาทปาติโมกข์

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มกราคม ๒๕๖๐
จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์เป็นธรรมทานโดย : ชมรมกัลยาณธรรม
๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๗๐๒-๗๓๕๓
รูปเล่ม : ศิรัส วัชระสุขจิตร
แยกสี/จัดพิมพ์ : แคนนา กราฟฟิค โทร ๐๘๖-๓๑๔-๓๖๕๑

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง
www.kanlayanatam.com
Facebook : Kanlayanatam

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนากับทางชมรมกัลยาณธรรม ที่มีจิตเป็นกุศลประสงค์จะพิมพ์หนังสือโอวาทปาติโมกข์ออกเผยแผ่ให้คนทั้งหลายได้เกิดความกระจ่างชัดในหลักคำสอนแล้วน้อมนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะคำว่า **โอวาทปาติโมกข์** = คำพร่ำสอนที่ช่วยปิดประตูอบาย ส่วน คำว่า อาณาปาติโมกข์ = คำสั่งสอนที่ช่วยปิดประตูอบาย

ถ้าเราเป็นคนว่านอนสอนง่าย ใช้เพียงโอวาทปาติโมกข์ก็ปิดประตูอบายได้ ถ้าเราว่านอนสอนยากก็ต้องใช้อาณาปาติโมกข์จึงจะช่วยปิดประตูอบายได้ ถ้าดื้อมากๆ ก็ต้องใช้กฎหมายจึงจะอยู่ร่วมกันได้

ดังนั้น สังคมที่เป็นอยู่ร่วมกันในหลากหลายวัฒนธรรม ถ้าทุกคนให้เกียรติซึ่งกันและกัน เชื่อฟังความเห็นต่างของกันและกัน เคารพซึ่งกันและกันก็จะอยู่อย่างสงบสุข โดยเฉพาะโอวาทปาติโมกข์ฝึกให้มีความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งที่มากระทบกระทั่ง ไม่หวั่นไหว ไม่โกรธเกลียดซึ่งกันและกัน สังคมก็จะมีความสงบสุขขึ้นมาทันที จนถึงสงบสุขอันสูงสุดคือพระนิพพาน

จึงหวังว่าหนังสือเล่มเล็กๆ เล่มนี้ จะพอเป็นแนวทางให้ท่านทั้งหลายที่หวังความสุขความเจริญแก่ตนและแก่สังคม ได้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อเกิดความสุขอันยิ่งๆ ต่อไป

ขออนุโมทนากับทางชมรมกัลยาณธรรม และผู้มีจิตศรัทธาในการพิมพ์ทุกท่าน ขอให้เกิดปัญญาญาณรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นโดยทั่วหน้ากันเทอญ

ขอเจริญพร

พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๙

คำนำ

ชมรมกัลยาณธรรม

ธรรมะของพระพุทธเจ้าสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้ในทุกระดับ ด้วยพระสัพพัญญุตญาณที่ทรงเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นผู้บริสุทธิ์ หลุดพ้นแล้วจากกิเลสอาสวะ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณดุจห้วงมหรรณพแก่ปวงสรรพสัตว์ ตลอดพระชนมายุ ตราบจนถึงช่วงเวลาสุดท้ายแห่งการเสด็จปรินิพพาน

โอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ได้ประทานแก่ที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา เพื่อวางจุดหมาย หลักการ และวิธีการในการเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลาย พระสงฆ์สาวกที่มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ต่างล้วนเป็น “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” เป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา ๖ ทั้งสิ้น

พระอาจารย์มหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ได้แสดงธรรมเรื่อง “โอวาทปาติโมกข์” ไว้อย่างแจ่มแจ้ง เข้าใจง่าย ด้วยการนำเสนอที่ชวนติดตาม ต่อมาได้ถอดความตีพิมพ์ลงในวารสารโพธิยาลัย ชมรมกัลยาณธรรมเห็นคุณค่าจึงขออนุญาตจัดพิมพ์รวมเล่มพระธรรมเทศนาของพระอาจารย์เพื่อเป็นธรรมทาน รวมกับธรรมะเรื่องอื่นๆ ที่ล้วนชวนอ่านชวนศึกษา ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใฝ่ในธรรมกว้างขวางทั่วถึงยิ่งขึ้น บุญกุศลใดบังเกิดจากธรรมทานนี้ ขอจงมีส่วนช่วยเกื้อหนุนหมุนกงล้อแห่งธรรมจักรให้ดำเนินรุดหน้าสืบไป ให้ธรรมดำรงคงอยู่เป็นแสงสว่างในใจสรรพสัตว์ตลอดไป ตราบนานเท่านาน

กราบขอบพระคุณและอนุโมทนาบุญทุกท่าน

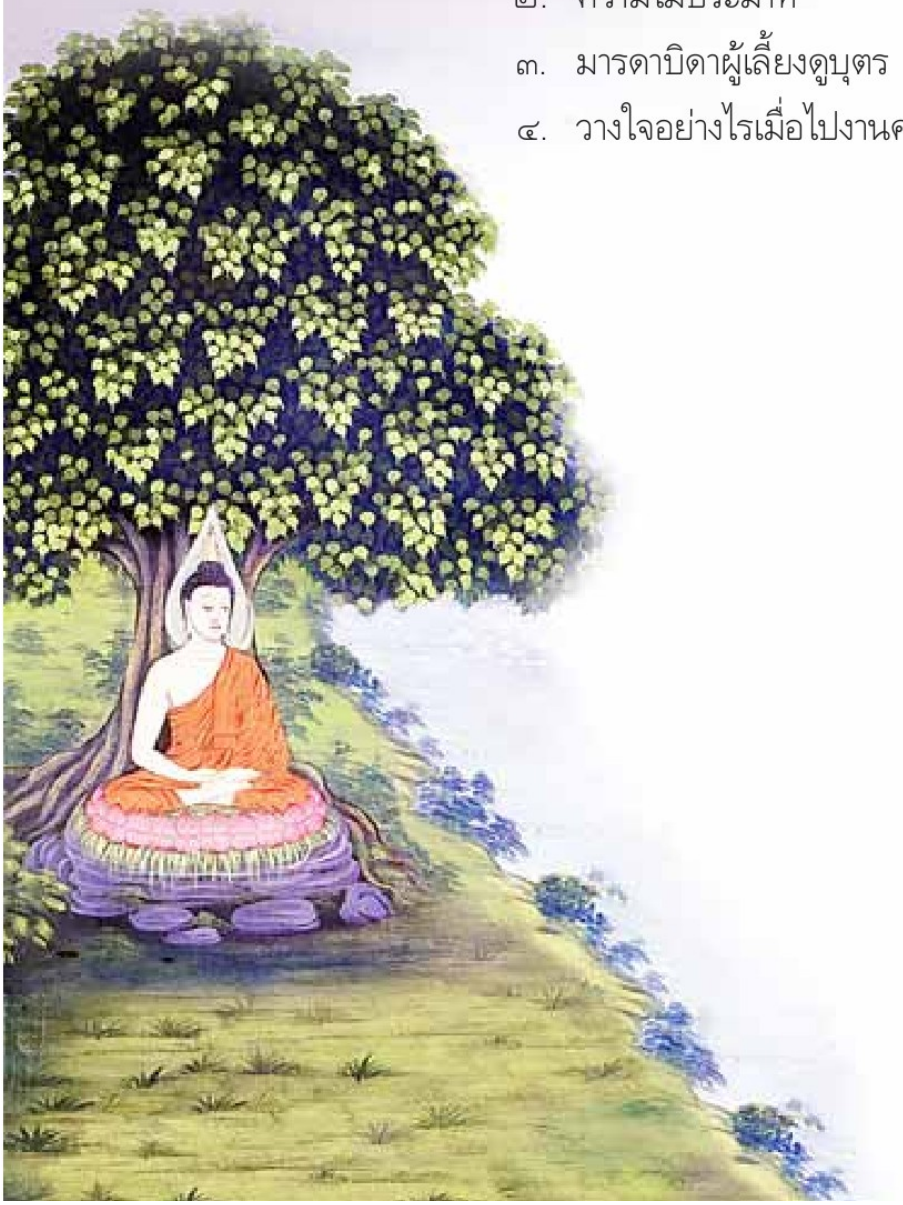
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์

ประธานชมรมกัลยาณธรรม

๒ มกราคม ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๑. โอวาทปาติโมกข์	๙
๒. ความไม่ประมาท	๒๙
๓. มารดาบิดาผู้เลี้ยงดูบุตร	๔๗
๔. วางใจอย่างไรเมื่อไปงานศพ	๖๗

๑
โอวาทปาติโมกข์

นโม ตสฺส ภควโต *อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.*

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา *นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา*
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี *น สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต.*
สพฺพปาปสฺส อกรณํ *กุสลสฺสูปสมฺปทา*
สจิตฺตปริโยทปนํ *เอตํ พุทธานสาสนํ.*

อนูปวาโท อนูปฆาโต *ปาฏิโมกฺเข จ สำวโร*
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ *ปนฺตญฺจ สยนาสนํ*
อธิจิตฺเต จ อาโยโค *เอตํ พุทฺธานสาสนํ.*

(ที. มหา. ๑๐/๕๗/๕๔)

โอกาสที่วันมาฆบูชาได้เวียนมาบรรจบครบรอบอีกวาระหนึ่ง ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ นี้ อาตมาภาพจะได้แสดงพระธรรมเทศนาในหัวข้อเรื่อง **โอวาทปาติโมกข์** เพื่อให้ศรัทธาสาธุชนทั้งหลายได้เข้าใจเป็นลำดับสืบต่อไป

เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้อริยสัจ ๔ ในวันเพ็ญเดือน ๖ ที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลา แล้วประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ที่บริเวณนั้น ๗ สัปดาห์ จากนั้นเสด็จไปเมืองพาราณสี ทรงแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ มีอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น ให้บรรลุพระอรหันต์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน จากนั้น ทรงจำพรรษาแรกที่ป่านั้นนั่นเอง ในระหว่างพรรษาทรงแสดงธรรมโปรดพระยสะพร้อมทั้งบริวารและภัททวัคคีย์ ๓๐ ซึ่งในขณะนั้นรวมแล้วก็เป็นพระอรหันต์จำนวน ๖๑ รูป

ออกพรรษาแล้ว พระพุทธองค์เสด็จจาริกจากที่นั้นตามลำพังมุ่งหน้าสู่ตำบลอุรุเวลาอีกครั้ง ทรงแสดงธรรมโปรดชฎิล ๓ พี่น้องมีอุรุเวลกัสสปะ เป็นต้น พร้อมทั้งชฎิลบริวารจำนวน ๑,๐๐๐ รูปให้บรรลุพระอรหันต์

จากนั้น เสด็จไปกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ประทับอยู่ ณ สวนตาลหนุ่ม ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสารพระเจ้าแผ่นดินมคธพร้อมด้วยพสกนิกรจำนวนมาก ให้บรรลุพระโสดาบัน

วันรุ่งขึ้นได้เสด็จไปในพระราชวังของพระเจ้าพิมพิสาร พร้อมด้วยหมู่พระภิกษุ ทรงรับอุทยานเวฬุวัน หรือสวนไผ่ ที่พระเจ้าพิมพิสารทรงมอบถวายให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

ณ วัดเวฬุวันนี้เอง พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดอุปติสสมาณพ และโกลิตมาณพ ก็คือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะนั่นเอง พร้อมทั้งบริวาร ๒๕๐ รูป พระมหาโมคคัลลานะอุปสมบทแล้ว ๗ วัน จึงบรรลุพระอรหันต์ ส่วนพระสารีบุตรอุปสมบทแล้ว ๑๕ วัน จึงบรรลุพระอรหันต์ ซึ่งก็ตรงกับวันเพ็ญเดือน ๓ อันเป็นวันเดียวกันกับวันมาฆบูชานั่นเอง รวมเวลาตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงวันมาฆบูชา เป็น ๙ เดือน

แต่เหตุการณ์ในวันมาฆบูชานั้น พระภิกษุสงฆ์จำนวน ๖๑ รูป มีพระปัญจวัคคีย์ เป็นต้น ที่ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก่อน ไม่ได้เข้าร่วมประชุมด้วย พระภิกษุสงฆ์ที่ได้เข้ามาร่วมประชุม ๑,๒๕๐ รูป นั้นก็คือพระภิกษุสงฆ์ที่เคยเป็นชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมทั้งบริวาร ๑,๐๐๐ รูป และพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พร้อมทั้งบริวาร ๒๕๐ รูป นั่นเอง

เหตุอัศจรรย์ในวันมาฆบูชา

วันมาฆบูชามีความสำคัญสำหรับชาวพุทธที่ควรสำเหนียกเอาไว้ก็คือ เป็นวันที่เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต** การประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔ คือ

๑. วันนั้นเป็นวันมาฆนักขัตฤกษ์ วันเพ็ญ เดือน ๓ มีดาวมาฆะประกอบกับดวงจันทร์เต็มดวง

๒. พระภิกษุจำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย สมัยโบราณนัดหมายด้วยคำพูด ด้วยวาจา แต่พระภิกษุที่มาประชุมนั้นเป็นพระอรหันต์ขีณาสพ ที่ได้**อภิญญา ๖** ซึ่งในอภิญญา ๖ จะมีอยู่ข้อหนึ่ง คือ**เจโตปริยญาณ** ญาณที่สามารถหยั่งรู้ใจผู้อื่นได้ เมื่อท่านรู้ใจของกันและกันได้ จึงมาประชุมกันโดยไม่ต้องใช้วาจานัดหมายเลย

๓. พระภิกษุเหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ได้**อภิญญา ๖** ในบรรดาพระภิกษุที่มาประชุมกันนั้น ไม่มีภิกษุที่เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี หรือพระอรหันต์อย่างธรรมดาเลย แต่ทุกรูปล้วนเป็นพระอรหันต์ขีณาสพ และได้อภิญญา ๖ คือ **อิทธิวิธิ** แสดงฤทธิ์ได้ **ทิพยโสต** มีหูทิพย์ **เจโตปริยญาณ** กำหนดรู้ใจผู้อื่น **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติได้ **ทิพยจักขุ** มีตาทิพย์และ**อาสวักขยญาณ** รู้การทำอาสวะให้สิ้นไป

๔. พระภิกษุเหล่านั้น ล้วนบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา คำว่า **เอหิ** แปลว่า จงมา **ภิกฺขุ** แปลว่า ภิกษุ พระพุทธองค์ตรัสประโยคภาษาบาลีว่า **เอหิภิกฺขุ** แปลว่า จงเป็นภิกษุมาเถิด แล้วพระพุทธองค์ก็จะตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด เมื่อพระพุทธองค์ตรัสประโยคนี้จบ ผู้ที่จะเป็นพระภิกษุไม่ต้องถอดเสื้อผ้า ผมและหนวดไม่ต้องโกน หายไปโดยอัตโนมัติ อัฐบริขารไม่ต้องไปแสวงหาจะมาสวมที่กายทันที แม้บวชในวันนั้นก็เป็นเหมือนพระเถระที่บวชมาแล้ว ๑๐๐ พรรษา

ถามว่า ได้อัฐบริขารมาจากไหน

ตอบว่า ได้มาด้วยบุญฤทธิ์ ก็คือการได้ถวายอัฐบริขารไว้ในพระศาสนา เช่น ในช่วงที่เราไปทอดกฐิน องค์กฐินก็คือไตรจีวร หรือเราเคยเป็นเจ้าภาพงานบวชให้ใครสักคนหนึ่ง งานบวชสิ่งสำคัญที่สุดก็คือ ไตรจีวร อัฐบริขาร ฉะนั้น ถ้าเราเคยทำบุญเช่นนี้ เวลาเราฟังธรรมะได้บรรลุ พระพุทธองค์ตรัสว่า **เอหิภิกฺขุ** เราไม่ต้องไปหาบาตร ไปหาไตรจีวร ไม่ต้องโกนศีรษะ ทุกอย่างก็จะเป็นภิกษุโดยอัตโนมัติด้วยบุญฤทธิ์

ในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่งๆ จะมีวัน **จาตุรงคสันนิบาต** เพียงวันเดียวเท่านั้น หลังจากนั้นเป็นต้นไป พระพุทธองค์ก็ยังทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์เหมือนเดิมตลอดระยะเวลา ๒๐ พรรษา ในช่วงนี้เรียกว่า **ปฐมโพธิกาล** พระพุทธยังไม่ทรงแสดงอาณาปาติโมกข์

เหตุการณ์ในวันมาฆบูชา

ช่วงเช้า พระพุทธองค์ทรงแสดง **เวทนาปริคคหสูตร** โปรดหลานของพระสารีบุตร ชื่อว่านายทีฆนขะ ที่ถ้ำสุกรขาตา ภูเขาคิชฌกูฏ ให้บรรลุพระโสดาบัน และเป็นเหตุให้พระสารีบุตรที่กำลังนั่งถวายงานพัดพระพุทธองค์อยู่ในขณะนั้น น้อมจิต ใช้โยนิโสมนสิการพิจารณาตามกระแสธรรม ก่อนจะถึงเพล ท่านก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พร้อมปฏิสัมภิทา

ในช่วงบ่ายวันเดียวกัน พระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปก็มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมายที่วัดเวฬุวัน และในช่วงเย็น พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์

ความหมายและความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์

แท้จริงแล้ว ทุกๆ วันพระพุทธองค์ก็ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่พระภิกษุสงฆ์ว่า เธอทั้งหลายจงยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิดซึ่งถือว่าเป็นโอวาทปาติโมกข์ธรรมดา แต่โอวาทปาติโมกข์ที่ทรงแสดงในวันมาฆบูชานั้นถือว่าเป็นโอวาทปาติโมกข์พิเศษ

คำว่า **ปาติโมกข์** เขียนบาลีว่า **ปาติโมกฺขํ** มาจาก **ป + อติ + โมกฺขํ** แปลว่าทำให้หลุดพ้นโดยพิเศษ ผู้ใดปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ผู้นั้นหลุดพ้นจากทุกข์ในอบายภูมิ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน และจากทุกข์ทั้งปวงในสังสารวัฏ

ในเวลาเขียนเป็นภาษาไทยหรือบาลีก็ตามต้องเขียนด้วยตัวอักษร ต ว่าปาติโมกข์ หรือ ปาติโมกฺขํ การเขียนด้วยอักษร ฏ ถือว่าไม่ถูกต้อง

ปาติโมกข์ ๒ อย่าง

ปาติโมกข์ มี ๒ อย่าง คือ อาณาปาติโมกข์ และโอวาทปาติโมกข์

๑. **อาณาปาติโมกข์** คือ บทบัญญัติที่พระพุทธองค์ตรัสห้าม เช่น ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม บทบัญญัติที่ตรัสห้ามอย่างนั้นทั้งหมด เป็นกฎบัญญัติ เพื่อใช้บังคับพระภิกษุสงฆ์รูปใดไม่ปฏิบัติตามก็มีโทษ เช่น ปาราชิก ๔ ข้อ ถ้าภิกษุล่วงละเมิดข้อใดข้อหนึ่งก็ถือว่าขาดจากความเป็นภิกษุ และอาณาปาติโมกข์นี้ ผู้แสดงคือพระสาวกเท่านั้น

อาณาปาติโมกข์ สำหรับญาติโยมคือศีล ๕ ข้อ สำหรับพระ คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ต้องลงอุโบสถทุกกึ่งเดือน ขึ้นต้นด้วยบทว่า สุณาตุ เม ภนฺเต สโฆ, อชฺชุโปสโถ ปนฺนรโส, ยทิ สฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สโฆ อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺย. เป็นต้น จนจบ ถ้าสวดเร็วก็ ๒๒ นาที สวดช้าก็ประมาณสัก ๔๕ นาที

๒. **โอวาทปาติโมกข์** คือบทบัญญัติที่เป็นคำสอนเป็นโอวาท เช่น ทรงแสดงว่าเราไม่ควรทำบาปทั้งปวง เราควรทำกุศลให้ถึงพร้อม เราควรทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ไม่มีคำสั่งบังคับ เป็นศีลในเชิงปฏิบัติที่เป็นอาจารศีล หรือเป็นธรรมะที่พระพุทธองค์ทรงให้โอวาท แต่ว่าไม่ใช่เป็นข้อบังคับ ถ้าใครทำก็มีประโยชน์ ไม่ทำก็ไม่มีประโยชน์และโอวาทปาติโมกข์นี้ ผู้ที่แสดงคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น

และปาติโมกข์ ๒ อย่างนี้ เวลาแห่งการแสดงแตกต่างกัน โอวาทปาติโมกข์ พระพุทธองค์ใช้เวลาในการแสดง ๒๐ ปีแรกหลังจากตรัสรู้หลังจากนั้น จนถึงพรรษาที่ ๔๕ เป็นการแสดงอาณาปาติโมกข์

การแสดงปาติโมกข์ของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์

พระพุทธเจ้าในอดีตทรงแสดงปาติโมกข์ต่างกันไหม ต่างกัน คือ พระพุทธเจ้าพระนามว่า **กกุสันธะ** พระนามว่า **โกนาคมนะ** พระนามว่า **กัสสปะ** และพระพุทธเจ้าของเราทรงแสดงปาติโมกข์ทั้ง ๒ อย่าง คือ อาณาปาติโมกข์ และโอวาทปาติโมกข์

ส่วนพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี พระนามว่าเวสสภู ไม่ทรงแสดงอาณาปาติโมกข์ ทรงแสดงเฉพาะโอวาทปาติโมกข์ เพราะคนที่บวชเข้ามาบรรลุเป็นพระอรหันต์หมด ไม่มีภิกษุรูปใดล่วงละเมิดเลย ในยุคพระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ ๖ ปี ต่อ ๑ ครั้ง และภายใน ๖ ปี นั้น ไม่มีเหตุการณ์เลวร้ายใดๆ เกิดขึ้นเลย มีแต่คนดีไม่มีใครทำชั่วเลย

และในช่วงที่มีเฉพาะโอวาทปาติโมกข์การแสดงธรรมใช้ระบบ **โทรจิต** ไม่มีเสียงแสดงธรรม พระภิกษุทุกรูปที่มานั่งฟังธรรมจำนวนหมื่นรูปแสนรูปก็เงียบหมด พระพุทธเจ้าผู้แสดงธรรมก็ไม่มีเสียง ส่งแต่จิตไปถึงทุกรูปว่า เธออย่าตรึกอย่างนี้ คืออย่าตรึกอกุศลวิตก จงตรึกในกุศลวิตก ถ้าเธอตรึกในกุศลวิตก ๓ จิตของเธอก็จะหลุดพ้น พอแสดงธรรมจบก็ได้บรรลุ

ปาติโมกข์มีผลต่ออายุพระศาสนา

การที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงแสดงอาณาปาติโมกข์ไว้นั้น จะเป็นเหตุให้อายุพระศาสนาไม่ยืนยาว เพราะพระศาสนาตั้งอยู่ ๒ ช่วงคือ ช่วงแรกเป็นพระอรหันต์ ช่วงที่ ๒ เป็นปุถุชน ฉะนั้น หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พอพระภิกษุสงฆ์ชุดแรกที่บวชเข้ามาปรินิพพานหมด พระภิกษุสงฆ์ที่บวชเข้ามาชุดหลังจึงไม่มีวินัยบัญญัติไม่มีคำสอนเหลืออยู่ พระภิกษุสงฆ์ก็ไม่รู้จะประพฤติตนอย่างไร

วางตัวไม่ถูก ทำตัวไม่ถูก เพราะการแสดงธรรมก็ไม่มี การแสดงวินัยก็ไม่มี ธรรมะที่เหลือเป็นพระไตรปิฎกอย่างเราก็ไม่มี พระศาสนาจึงตั้งอยู่ได้ไม่นาน

แต่พระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ในช่วง ๒๐ พรรษาแรก ผู้บวชเข้ามาได้บรรลุธรรม แต่หลังจากนั้น เริ่มมีปุถุชนเข้ามาบวชแต่ยังไม่ได้บรรลุธรรม แล้วก็ทำผิด ฝ่าฝืน พระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติสิกขาบท บัญญัติจนถึงครบ ๒๒๗ ข้อ และเมื่อพระภิกษุรุ่นแรกปรินิพพานไป ถึงแม้พระภิกษุรุ่นหลังยังไม่ได้บรรลุธรรม แต่มีวินัยคืออาณาปาติโมกข์เป็นกรอบอยู่ พระศาสนาจึงตั้งอยู่ได้นานถึง ๕,๐๐๐ ปี

ฉะนั้น โอวาทปาติโมกข์ เราได้ฟังกันทุกปีๆ ก็เป็นสิ่งที่ดี เพราะการได้ยินบ่อยๆ มากระตุ้นบ่อยๆ ทำให้เราสำนึกบ่อยๆ ได้สร้างกุศลบ่อยๆ ก็มีโอกาสได้บรรลุธรรม อรรถาธิบายโอวาทปาติโมกข์ พระพุทธองค์ทรงเริ่มด้วยพระคาถาแรกว่า **ขนฺตี ปรมๆ ตโป ตีติกฺขา** ขันติ คือ ความอดทน ความอดกลั้น เป็นตบะอันยอดเยี่ยม

ตบะ ในที่นี้ ก็คือ ธรรมะที่เป็นเครื่องในการเผาผลาญกิเลสให้เหือดหายไป หลายๆ ท่านก็สงสัยว่า โอวาทปาติโมกข์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศน์โปรดญาติโยมหรือพระภิกษุสงฆ์ ความจริงแล้วพระพุทธองค์ทรงเทศน์โปรดพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ เพราะอะไร เพราะผู้ที่มาประชุมทั้งหมด ๑,๒๕๐ รูป เป็นพระภิกษุสงฆ์ทั้งหมด ไม่มีญาติโยมเลย

พระพุทธองค์ตรัสสอนให้พระภิกษุได้รู้ว่าชีวิตของตนจะต้องทำอย่างไร เริ่มตั้งแต่ จะทำลายกิเลสได้ต้องมีขันติ อดทน ในขณะเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เช่น เมื่อนั่งอยู่เมื่อยพอนั่งเมื่อยสักพักหนึ่งบอกว่าใครเมื่อย เราเมื่อยแล้ว เราก็จะเปลี่ยนอิริยาบถแล้ว เรานั้น

ยังมีอยู่ตราบใด ทิฏฐิที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่นในตัวเราของเราก็ยังมีอยู่ กิเลสก็ยังละไม่ได้ตราบนั้น

แต่ถ้ามีขันติ เมื่อยไหม เมื่อย ใครเมื่อย ขันธ์ ๕ เมื่อย ทำไมจึงเมื่อย เพราะขันธ์ ๕ เป็นกองแห่งทุกข์ ไม่ใช่เราเมื่อย เริ่มคลาย มองเห็นว่า ที่เมื่อยนั้น เพราะมีขันธ์ ๕ อยู่ ขันธ์ ๕ เป็นกองแห่งทุกข์ ถ้าไม่มีขันธ์ ๕ นี้แล้ว การรับรู้ว่าปวดว่าเมื่อย จะมีไหม ก็ไม่มี ฉะนั้น ที่ปวดที่เมื่อยเป็นเพียงอาการของขันธ์ ๕ แสดงทุกขอริยสัจให้เราดู

เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ทุกขอริยสัจแสดงให้เราดู ขันติ อดทนดูว่าที่เมื่อย ไม่ใช่เราเมื่อย ขันธ์ ๕ กำลังแสดงอาการ คือ ทุกขอริยสัจให้เราดู ทนดูสักนิด ก็จะเห็นว่าขันธ์ ๕ นี้ เป็นทุกข์จริงๆ

เมื่อเห็นทุกข์แล้ว ก็จะรู้ว่า สภาพของทุกข์คืออะไร ทนไม่ไหว สภาพที่ทนได้ยาก ยิ่งนั่ง ยิ่งเมื่อย ยิ่งนั่ง ยิ่งปวด นี้คือสภาพของทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก ถ้ามีขันติก็จะเห็นสภาพอย่างนี้

แต่ถ้าไม่มีขันติ พอทำท่าจะเมื่อย ก็เปลี่ยนอิริยาบถเสียแล้ว พอขยับก็หายเมื่อยทันที ทำไมจึงขยับ เพราะคิดว่า เราเมื่อย เมื่อยังมีเรา มีเขา อยู่ตราบใด ความเมื่อยก็ยังเกิดอยู่ตราบนั้น

แต่ถ้ามีขันติ อดทนดู ที่ปวดที่เมื่อยนั้น เป็นเพียงขันธ์ ๕ แสดงอาการให้เราดู มีขันติ ก็จะสามารถเผาผลาญกิเลสได้

นิพฺพานำ ปรมำ วทนฺติ พุทธา พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ตรัสว่าพระนิพพานเป็นสิ่งที่สูงสุด

พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ พระอนุพุทธเจ้า คือ พระอรหันตสาวกทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานว่าเป็นธรรมยอดเยี่ยมโดยอาการทั้งปวง เพราะคำว่า นิพพาน แปลว่า การดับ ดับอะไร ดับทุกข์ ทุกข์ไหน มีทุกข์ ๒ อย่าง คือ ทุกข์กายและทุกข์ใจ

นิพพานส่วนแรกที่เราได้จากการบรรลุสามารถดับทุกข์ใจได้ ทุกข์ใจเกิดจากอะไร เกิดจากกิเลสตัณหา แต่ถ้าเราปฏิบัติไปถึงนิพพาน ทุกข์แรกที่เราดับได้คือทุกข์ใจ แต่ถ้าเราเข้าถึงอนุปาทิเสสนิพพาน ทุกข์กายก็เป็นอันว่าดับไปด้วย เพราะฉะนั้น เป้าหมายที่พระภิกษุบวชมาในพระศาสนาคืออะไร การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงพระนิพพาน คือการดับทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ทางใจ แล้วก็ทุกข์ทางกาย ทั้ง ๒ อย่าง นั่นเอง

น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี ผู้เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่น เข้าไปทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต

ปรูปฆาตี ผู้เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่นด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ **น หิ ปพฺพชิโต** ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ไม่ชื่อว่าเป็นนักบวชที่แท้จริง

บุคคลที่ประสบกับอารมณ์หรือสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ก็ไม่มีขันติความอดทน เกิดความโกรธ ความขัดเคืองแล้ว ก็เข้าไปทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นทุกจำพวก โดยที่สุดแม้สัตว์เล็กๆ เช่น เหลือบยุง เป็นต้น ให้ได้รับความลำบากหรือถึงแก่ชีวิต ด้วยก้อนดิน ท่อนไม้ และด้วยการกล่าวร้ายต่างๆ และบุคคลที่ประสบกับอารมณ์หรือสิ่งที่น่าปรารถนายินดีแล้ว ก็ไม่มีตีติกขา ความอดกลั้น เกิดความยินดีแล้วก็เข้าไปทำร้าย เบียดเบียนทำผิดต่อผู้อื่น บุคคลที่ขาดขันติและตีติกขาทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวนั้น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต เพราะไม่ขจัดมลทินคือความชั่วออกไป

หลายๆ ท่าน พอบอกว่า เบียดเบียนผู้อื่น ก็นึกถึงแต่ผู้อื่น แต่ในขณะเดียวกัน เราก็ลืมนึกว่า **ถ้าเราไม่รักษาศีล ก็ถือว่าเบียดเบียนผู้อื่นด้วย** เบียดเบียนผู้อื่นคือใคร **ปรํ สีลํ ศีล** ชื่อว่า ประ (ผู้อื่น) ผู้อื่นในที่นี้ มี ๒ อย่าง คือ คนอื่นนอกจากเรา และ**ศีล ๕** ของเรา

ถ้าเราล่วงละเมิดศีล ๕ ก็ถือว่า เราเบียดเบียนผู้อื่น ที่เรียกว่าประ ฉะนั้น **ปรูปฆาตี** จึงไม่ใช่เบียดเบียนคนอื่นอย่างเดียว แม้เราไม่รักษาศีล ๕ ก็ถือว่า **ปรูปฆาตี** เบียดเบียนผู้อื่นคือศีลด้วย

น สมโณ โหติ ปรๆ วิเหฐยนฺโต ผู้ทำให้ผู้อื่นลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

แม้บุคคลจะไม่เข้าไปเบียดเบียน คือไม่ฆ่าผู้อื่น แต่ทำให้ผู้อื่นลำบาก เป็นทุกข์ เช่น ใช้ก้อนดิน ท่อนไม้ ทุบตีผู้อื่น เป็นต้น บุคคลนั้นยังเบียดเบียนผู้อื่น เช่นนั้นก็ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ เพราะคำว่า **สมณะ** แปลว่าผู้สงบจากบาปอกุศล ผู้ระงับจากการเบียดเบียนสัตว์อื่น

สพฺพปาปสฺส อกรณๆ การไม่ทำบาปทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ก็คือ การไม่ให้บาปอกุศลทั้งปวงเกิดขึ้นในสันดานของตน ด้วยศีลสังวร คือการไม่ล่วงละเมิดศีล

กุสลสฺสูปสมฺปทา การทำกุศลทุกอย่างให้ถึงพร้อม การทำกุศลทุกอย่างที่ชาวบ้านเข้าใจ ก็คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ แต่ถ้านักวิปัสสนากุศลที่ควรทำให้ได้ ๔ อย่าง คือ ๑. มหากุศล ๒. รูปาวจรกุศล ๓. อรูปาวจรกุศล ๔. มรรคกุศล นี้คือกุศล ๔ ที่นักปฏิบัติควรปฏิบัติคือเจริญวิปัสสนา แล้วทำอย่างไรจะให้มรรคกุศลเกิดขึ้น มรรคกุศล คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค นั่นคือการยังกุศลให้ถึงพร้อม

สจิตฺตปริโยทปนๆ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ผ่องแผ้ว เริ่มจากการสวดมนต์ไหว้พระ ในขณะที่จิตเป็นกุศล จิตก็ผ่องใสแล้ว เจริญสมถภาวนา จิตสงบได้ฌาน จิตก็ผ่องใสระดับหนึ่ง หรือเจริญวิปัสสนาจนจิตหมดจากกิเลส จิตก็ผ่องใสสูงสุด บริสุทธิ์โดยประการทั้งปวง

เอตๆ พุทฺธานสาสนๆ นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คำนี้ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวงด้วยศีลสังวรแล้วยังกุศลให้ถึงพร้อมด้วยสมถะและวิปัสสนา แล้วทำจิตให้ผ่องใสบริสุทธิ์ด้วยพระอรหัตตผล เป็นคำพร่ำสอนของพระพุทธเจ้า

อนูปวาโท การไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น คือ การไม่กล่าวโทษผู้ใดผู้หนึ่งด้วยวาจา

อนูปฆาโต การไม่เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่น คือ การไม่เข้าไปทำร้ายผู้ใดผู้หนึ่ง จะด้วยกายก็ตาม ด้วยวาจาก็ตาม หรือแม้การคิดให้ผู้อื่นประสบความทุกข์ ความฉิบหาย เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่บรรพชิตควรเว้นด้วยเช่นกัน

เวลาจะแสดงธรรมทุกครั้ง แม้จะอยู่ในวัดปกติธรรมดา ถึงเป็นพระแล้ว ก็ไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น เพราะอะไร โทษของบุคคลอื่นเห็นง่าย แต่โทษของตนเองนั้นเห็นยาก ฉะนั้น พระภิกษุอย่าพึงแสวงหาโทษของบุคคลอื่น พึงแสวงหาโทษของตนเอง ไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น ไม่เข้าไปเบียดเบียนผู้อื่น

ปาติโมกฺเข จ สำวโร สำรวมในปาติโมกข์ คือ การระวังไม่ให้ผิดศีล ละเมิดสิกขาบททั้งหลาย

มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัต คือ รู้จักประมาณในการรับและการบริโภค

พระภิกษุเวลารับอาหารบิณฑบาตต้องรู้จักประมาณตัวเอง คือ ไม่รับมากเกินไป ถ้ารับมากเกินไป เมื่อไปถึงวัดแล้วทำอย่างไร ต้องแบ่งให้เพื่อนสหธรรมิก ไม่แบ่งก็ผิดกฎ และต้องรู้จักประมาณในการบริโภค บริโภคอย่างไร พระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำไว้ว่าเมื่อบริโภคเหลืออีกสักคำสองคำก็จะอิ่ม ให้หยุดฉันแล้วก็ดื่มน้ำแทน ไม่ใช่ฉันจนอิ่มแล้วดื่มน้ำตาม

ปนฺตญฺจ สยนาสนํ ความยินดีด้วยเสนาสนะอันสงัด คือ ความเป็นผู้สันโดษ ยินดีด้วยที่นอน ที่นั่ง ที่อยู่อาศัยอันสงัด ที่เงียบสงบ ไม่มีคนพลุกพล่าน

ถ้าบวชเป็นพระภิกษุในพระศาสนาแล้วออกจากบ้านมาสู่วัด ถือว่าปลีกวิเวกแล้ว เป็นกายวิเวก หลังจากนั้น ถ้าจะปฏิบัติธรรมให้บรรลุ ต้องเลือกเสนาสนะอันสงัด ที่คนไม่พลุกพล่าน ถ้าเป็นพระต้องอาศัยอยู่ในมุมเงียบ มุมสงบ พระอรรถกถาจารย์อธิบายขยายความว่า อยู่ในกุฏิเล็กๆ ที่ไม่ค่อยมีคนผ่านไปมา ที่คนไม่ค่อยจะสนใจอยู่ในมุมสงบนั่นแหละ เพื่อที่จะได้ปฏิบัติธรรม ไม่มีใครมารบกวน

ในบรรดาปัจจัย ๔ พระพุทธองค์ทรงแสดงตัวอย่างการใช้สอยปัจจัย ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตและเสนาสนะ ส่วนการบริโภคใช้สอยปัจจัยอีก ๒ อย่าง คือ จีวรก็ดี คิลานเภสัชก็ดี ก็ให้รู้โดยนัยนี้

อธิจิตฺเต จ อาโยโค การหมั่นประกอบขวนขวายในอธิจิต อธิจิต คือ จิตที่ยิ่งกว่าจิตทั่วๆ ไป ในที่นี้ ได้แก่สมาบัติ ๘ นั่นเอง ซึ่งเป็นบาทแห่งวิปัสสนา และมรรคจิต ผลจิต

จิตของคนเรามีดวงเดียว แต่เมื่อว่าโดยประเภทของอารมณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว มีถึง ๘๙ ชนิด หรือ ๑๒๑ ชนิด ในบรรดาจิตเหล่านั้นจิตดวงไหนเรียกว่า สามัญจิต คือ จิตธรรมดาทั่วๆ ไป และจิตดวงไหนเรียกว่า **อธิจิต** จิตที่ยิ่ง

จิตที่ไม่เข้าถึงฌาน เรียกว่า **สามัญจิต** เช่นตอนนี้เราฟังธรรมะ จิตของเราเป็นกุศลอยู่ แต่จิตที่เป็นกุศลดวงนี้ไม่สามารถกำจัดกิเลสออกไปได้ จึงเรียกว่าสามัญจิต ส่วนจิตที่เข้าถึงฌาน และจิตที่เข้าถึงมรรคผลเรียกว่า **อธิจิต**

ในสมัยนั้น พระภิกษุที่สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้ฌาน อภิญญา ถ้าไม่มีใครมาฟังธรรม ให้ประกอบในอธิจิตคือเข้าสมาบัติ แต่ถ้ามีคนต้องการฟังธรรม มีคนอยากจะรู้ธรรม ก็ให้แสดงธรรม

เราเคยได้ยิน **อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา** จะอธิบายขยายเพิ่มสักนิดหนึ่ง

คำว่า **อธิศีล** คือ **ศีลที่ยิ่ง** อย่างเช่นศีล ๕ ของญาติโยม ก่อนที่จะรับศีล ๕ เรารับไตรสรณคมน์ก่อน **ศีล ๕ ที่มีไตรสรณคมน์รองรับ** เรียกว่า อธิศีล ได้ เพราะเป็นศีลที่ยิ่งกว่าศีลนอกศาสนา และเป็นศีลที่เป็นบาทเบื้องตนที่จะให้บรรลุธรรมได้ คือญาติโยมไม่ต้องรักษาศีล ๘ แค่รักษาศีล ๕ ฟังธรรมะไป พิจารณาตามไป ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ ฉะนั้นศีล ๕ ในพระพุทธศาสนาที่มีไตรสรณคมน์รองรับจึงเรียกว่า **อธิศีล**

ส่วนศีล ๕ นอกศาสนา เรียกว่า **ศีล** เหมือนกัน แต่ไม่เรียกว่า อธิศีล เพราะไม่เป็นบาทเบื้องต้นแห่งการบรรลุธรรม ไม่เป็นพื้นฐานที่จะรองรับมรรครองรับผลได้ จึงไม่เรียกว่า **อธิศีล**

และศีล ๕ กับ ศีล ๘ เมื่อเทียบเคียงกันแล้ว ศีล ๘ ก็เรียกว่า อธิศีล ส่วนศีล ๕ ก็เป็นสามัญศีล

ศีล ๘ กับ ศีล ๑๐ เมื่อเทียบเคียงกัน ศีล ๑๐ ก็เรียกว่า อธิศีล ศีล ๘ ก็เป็นสามัญศีล

ศีล ๑๐ กับ ศีล ๒๒๗ เมื่อเทียบเคียงกัน ศีล ๒๒๗ ก็เรียกว่า อธิศีล ศีล ๑๐ ก็เป็นสามัญศีล นี้เป็นการเทียบศีลขึ้นไปตามลำดับ

ส่วนคำว่า **อธิปัญญา** คือ ปัญญาที่ยิ่งปัญญาในพระพุทธศาสนามีมากมายหลายชนิด แต่ปัญญาในอธิปัญญาคืออะไร

ก่อนอื่น เราต้องเข้าใจว่าปัญญาพื้นๆ คืออะไรบ้าง เช่น ในขณะที่เรานั่งฟังธรรม รู้เรื่องไหม รู้เรื่อง เกิดปัญญา เป็นมหากุศลญาณ-สัมปยุตต์ กุศลที่ประกอบด้วยปัญญา เป็นปัญญาแล้ว และที่มานั่งฟังธรรมนี้ เชื่อในกรรมและผลของกรรมไหม เชื่อ เป็นมหากุศลญาณ-สัมปยุตต์ ฟังธรรมแล้วเข้าใจไหม เข้าใจ น้อมพินิจพิจารณาตามด้วยเกิดปัญญา เป็นมหากุศลญาณสัมปยุตต์

ฉะนั้นการที่เราไหว้พระ รับศีล ฟังธรรม เชื่อในกรรมและผลของกรรม ก็เป็นบุญที่ประกอบด้วยปัญญา ที่เรียกว่าญาณสัมปยุตต์ เป็นปัญญา แต่เป็นปัญญาสามัญ คือ เป็นปัญญาที่ยังไม่สามารถละกิเลสได้

แต่ถ้าฟังไปก็ไม่รู้เรื่อง นั่งฟังไป หลับไป ได้บุญไหม ได้ แต่บุญนั้นเป็นญาณวิปปยุตต์ คือบุญที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา

แต่ถ้าเอาความรู้จากตรงนี้ในขณะฟังธรรมตามไปน้อมพินิจพิจารณา มีโยนิโสมนสิการตามไปด้วย พิจารณาว่าเสียงที่ได้ยินก็ไม่เที่ยง ผู้เทศน์ก็ไม่เที่ยง ผู้ฟังก็ไม่เที่ยง เพราะเสียงเก่าเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไป เสียงใหม่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เสียงทั้งหมดเป็นสัททารมณ์เป็นรูปไม่เที่ยง ผู้แสดงก็ไม่เที่ยง พิจารณาตามไปในลักษณะเช่นนี้ ก็เป็นวิปัสสนาปัญญา

ถ้าพิจารณาเนื้อหาของธรรมะด้วย แล้วเข้าถึงธรรมเห็นธรรม เรียกว่า ธรรมจักขุเกิด ถ้าธรรมจักขุ ดวงตาเห็นธรรมเกิดขึ้น ปัญญาตอนนั้น เรียกว่า **อธิปัญญา** คือ ปัญญาที่สามารถจัดการกับกิเลสได้ เริ่มตั้งแต่ปัญญาในมหัคคตกุศล หรือปัญญาในฌาน และปัญญาสูงสุดคือปัญญาในมรรคกุศล ซึ่งปัญญาส่วนนี้เรียกว่าอธิปัญญา

ฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงข้อเดียว คือ **อธิจิตฺเต จ อาโยโค** ที่เหลืออีก ๒ ข้อ คือ อธิศีล และอธิปัญญา ก็ให้รู้โดยนัยเดียวกัน

เอตं พุทฺธานสาสนํ นี้เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

คำนี้ว่าการไม่เข้าไปว่าร้ายผู้อื่น การไม่เข้าไปเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น การสำรวมระวังในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในการรับและการบริโภคใช้สอย การยินดีด้วยเสนาสนะ อันเงียบสงบและการหมั่นประกอบความเพียรในอธิจิต เป็นคำพร่ำสอน เป็นคำตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมะต้องมีโอวาทปาติโมกข์อยู่ในใจ

แท้จริงแล้วโอวาทปาติโมกข์ทั้ง ๓ พระคาถาเป็นคำสั่งสอนพระภิกษุว่า **การจะเผยแผ่ธรรมะให้คนอื่น ต้องเผยแผ่ธรรมะให้อยู่ในใจของตนเองก่อน** การที่เราจะพูดอะไรให้คนเชื่อ **ตนเองต้องเชื่อก่อน** อย่างเช่นเราจะเอายาอะไรสักอย่างหนึ่งไปขายให้คนอื่นเราเคยใช้หรือยัง เราเชื่อสรรพคุณของยาหรือยัง ถ้าเราเองยังไม่เคยใช้ยาและไม่เชื่อสรรพคุณของยานั้น ถ้าคนซื้อถามว่า คุณเคยใช้หรือยัง แล้วเราจะตอบอย่างไร

ฉะนั้น พระคาถาแรกก็เช่นเดียวกัน ก่อนที่จะเผยแผ่ศาสนาพระพุทธองค์ตรัสว่าต้องนำศาสนาเข้าไปอยู่ในใจของพระภิกษุให้ได้ก่อน เพราะถ้าศาสนายังไม่อยู่ในใจของพระภิกษุแล้วจะเอาอะไรไปให้ชาวบ้านเอาไปก็เพียงคำพูด

ถ้าเป็นพระภิกษุต้องรู้จักขันติ ความอดทน ความอดกลั้น ต้องมีอุดมการณ์ มีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ถึงจะเป็นปุถุชนก็ต้องมีเป้าหมายว่า สักวันหนึ่ง เราต้องปฏิบัติให้บรรลุถึงพระนิพพานให้ได้ และจะเผยแผ่ศาสนาก็ต้องไม่มีการเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ต้องเป็นสมณะผู้สงบจากบาป คือ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยอาวุธ ด้วยศาสตรา ด้วยท่อนไม้ เป็นต้น

พระภิกษุที่มีธรรมะอยู่ในใจ ดึงศรัทธาญาติโยมได้แล้วครึ่งหนึ่ง คือ ถ้าพระปฏิบัติตามพระวินัย ยังไม่ได้แสดงธรรมะ แค่เดินไป โยมก็เลื่อมใสแล้ว อยากไหว้ อยากกราบแล้ว

ยกตัวอย่างเช่น **พระอัสสชิเถระ**ซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวนปัญจวัคคีย์บวชใหม่ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในขณะที่บิณฑบาตตอนเช้าๆ ท่านก็เดินไปช้าๆ ด้วยอาการสำรวม ตอนนี้คนที่ไปเห็น คือ **อุปติสสมาณพ** ว่าที่พระสารีบุตร พออุปติสสมาณพไปเห็นแล้วคิดว่า พระรูปนี้ดูแปลกที่เคยเห็นมา ก็กระโดกกระเดก ไม่น่าเลื่อมใส ไม่ค่อยเรียบร้อย แต่เห็นพระรูปนี้แปลกๆ สงบ เรียบร้อย น่าเลื่อมใส มีอินทรีย์ผ่องใส สงสัยจะมีอะไรดี จึงเดินตามไปข้างหลังติดๆ จะถาม ไม่กล้าถาม ในที่สุดทนไม่ไหวจึงเข้าไปหาท่าน แล้วกล่าวว่า ท่านๆ นิมนต์หยุดสักนิดหนึ่ง ผมอยากจะถามท่านสักนิดหนึ่งว่า ท่านบวชในสำนักของใคร ใครเป็นครูบาอาจารย์ของท่าน ท่านชอบใจธรรมของใคร ทำไมท่านเดินบิณฑบาตด้วยอาการอันน่าเลื่อมใส จริงๆ ผมก็เป็นนักบวชเหมือนกับท่าน ผมดูสมณะนักบวชเหล่าอื่นแล้วไม่ค่อยเลื่อมใส แต่ผมเห็นท่านแล้ว ผมเลื่อมใสจริงๆ

จริงๆ แล้ว พระบิณฑบาตก็ไม่ควรเทศน์ พระอัสสชิก็บอกว่าอาตมาบวชใหม่ เทศน์ก็ไม่เก่ง รู้นิดๆ หน่อย และตอนนี้ก็เป็นเวลาบิณฑบาต โยมต้องรอสักนิดหนึ่ง อุปติสสะทนไม่ไหวบอกว่า ท่านเทศน์สักนิดหนึ่งเถิดสักคาถาหนึ่งก็พอ ไม่ต้องอธิบายพระอัสสชิบอกว่าอาตมาก็เพิ่งบวชใหม่ จำได้แค่คาถาเดียว อุปติสสะบอกว่าไม่เป็นไรครับท่าน คาถาเดียวก็พอ การรู้โดยร้อยนัยพันนัย เป็นหน้าที่ของผม พระอัสสชิจึงกล่าวคาถาว่า **เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา** เป็นต้น พอกล่าวจบเพียงครึ่งคาถา อุปติสสมาณพเข้าใจร้อยนัยพันนัย ฟังไปพิจารณาตามไปสำเร็จเป็นโสดาบัน

ฉะนั้น การจะเป็นพระ ข้อแรกต้องทำให้ชาวบ้านเลื่อมใส ชาวบ้านจะเลื่อมใส พระก็ต้องมีขันติ มีอุดมการณ์ แล้วก็ต้องรู้ว่าเป็นบรรพชิตควรทำตัวอย่างไร เป็นสมณะควรทำตัวอย่างไร เมื่อทำตัวเป็นแล้ว แม้แต่ผู้ที่มีปัญญามากที่สุด คืออุปติสสมาณพ ว่าที่พระสารีบุตร ก็ยังเลื่อมใสเลย เลื่อมใสพระอัสสชิที่บวชใหม่ๆ มีอายุน้อยที่สุด ความรู้ก็ไม่มาก แต่ท่านสำรวมเรียบร้อย รู้จักว่าเป็นพระควรทำตัวอย่างไร เป็นสมณะควรทำตัวอย่างไร เมื่อเป็นพระทำตัวให้ชาวบ้านเลื่อมใส ได้ไปแล้ว ๕๐ คะแนน ให้คาถาครึ่งคาถาได้อีก ๕๐ คะแนน รวมแล้ว ๑๐๐ คะแนน อุปติสสมาณพสำเร็จเป็นพระอริยะ

ฉะนั้น โอวาทปาติโมกข์ คือคาถาปลุกระดมพระให้รู้ว่า เป็นพระควรทำอย่างไร ถ้าเป็นพระอย่างสมบูรณ์แล้ว ญาติโยมก็อยากจะกราบ อยากจะไหว้ อยากจะฟังธรรมะ ฟังนิดหน่อย ฟังแล้วได้ผลดังเช่นอุปติสสมาณพกับพระอัสสชิ

สรุปความ

โอวาทปาติโมกข์ เป็นโอวาทคำสั่งสอน การตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ที่จะรักษาผู้ประพฤติตาม ให้หลุดพ้นจากอบายภูมิทั้ง ๔ มีนรก เป็นต้น และจากทุกข์ทั้งปวง ซึ่งมีเนื้อหาใจความโดยย่อว่า

ความอดทน คือความอดกลั้น เป็นตบะเครื่องเผาผลาญกิเลสอย่างดีเยี่ยม พระพุทธเจ้าพระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันต์ขีณาสพทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็นธรรมยอดเยี่ยมโดยอาการทั้งปวง เพราะพระนิพพานเป็นเครื่องดับทุกข์ทั้งปวง เป็นธรรมที่พ้นจากกิเลสตัณหาทั้งสิ้น บุคคลผู้เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต บุคคลผู้เบียดเบียน คือทำให้ผู้อื่นลำบาก ด้วยอาวุธ ศาสตรา ท่อนไม้ เป็นต้น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

การไม่ทำบาปอกุศลทั้งปวงด้วยศีลสังวร การยังกุศลให้ถึงพร้อมด้วยสมถะและวิปัสสนา การทำจิตของตนให้ผ่องใสบริสุทธิ์ด้วยพระอรหัตตผล นี้เป็นโอวาทคำสั่งสอนคำตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

การไม่เข้าไปว่าร้าย ไม่กล่าวโทษผู้อื่น การไม่เข้าไปเบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น การสำรวมระวังในปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการรับและการบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ การยินดีด้วยเสนาสนะอันเงียบสงบ ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน และการหมั่นประกอบความเพียรในอธิจิต จิตที่ยิ่งคือสมาบัติ ๘ และมรรคจิต ผลจิตนี้เป็นโอวาทคำสั่งสอนคำตักเตือนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

นี้คือใจความสำคัญของโอวาทปาติโมกข์ ที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์ในวันมาฆบูชา ที่มีเหตุอัศจรรย์เกิดขึ้นที่เรียกว่า **จาตุรงคสันนิบาต** เป็นโอวาทที่แสดงอุดมการณ์เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และเป็นหลักการปฏิบัติตนของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ผู้จะเผยแผ่ธรรมะอย่างสมบูรณ์ อาตมาภาพก็ได้แสดงมาก็พอเป็นแนวทางที่จะให้ศรัทธาญาติโยมสาธุชนได้นำไปประพฤติ นำไปปฏิบัติต่อไป

๒
ความไม่ประมาท

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ
ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ
เย ปมตฺตา ยถา มตา. (ขุ.ธ. ๒๕/๑๘/๑๒)

ในวารดิถีขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๙ นี้ อาตมภาพจะได้นำพระพุทธภาษิตเรื่องความไม่ประมาทที่ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้น มาอธิบายขยายเนื้อความเพื่อให้ญาติโยมสาธุชนทั้งหลายได้เข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามสมควรแก่สติปัญญาของตนสืบต่อไป

พุทธภาษิตนี้ แปลว่าอย่างไร **อปฺปมาโท** ความไม่ประมาท **อมตํ ปทํ** เป็นเหตุแห่งความไม่ตาย **ปมาโท** ความประมาท **มจฺจุโน ปทํ** เป็นเหตุแห่งความตาย **อปฺปมตฺตา** บุคคลผู้ไม่ประมาทแล้ว **น มียนฺติ** ย่อมไม่ตาย **เย ปมตฺตา** ส่วนบุคคลใดเป็นผู้ประมาทแล้ว **ยถา มตา** ถึงมีชีวิตอยู่ ก็เหมือนตายทั้งเป็น

ญาติโยมสาธุชนต้องท่องคาถานี้ และคำแปลให้ได้ ทำไมจึงให้ท่องคาถานี้ เพราะเป็นคาถาที่**สามเณรนิโครธ**นำมาเทศน์โปรด**พระเจ้าอโศกมหาราช**แล้วทำให้พระองค์เลื่อมใส และหันมานับถือพระพุทธศาสนา แล้วทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งใหญ่

กษัตริย์ ๒ พระองค์ นับถือพระพุทธศาสนาเพราะคาถานี้

พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงแผ่ขยายอาณาจักรไปทั่วชมพูทวีป ยึดทุกเมืองได้หมดแล้ว วันหนึ่ง เห็นสามเณรนิโครธ อายุ ๑๒ ขวบ กำลังเดินบิณฑบาตที่สนามหลวงผ่านไปด้านหน้าวัง พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเห็นว่า สามเณรรูปนี้สำรวม ดูน่าเลื่อมใสอย่างประหลาด สามเณรรูปนี้เป็นใคร มาจากไหน จึงตรัสบอกให้คนไปนิมนต์สามเณรเข้าไปรับบาตรในวัง

เมื่อสามเณรเข้าไปถึงแล้ว มองซ้าย มองขวา ไม่เห็นพระเถระจึงขึ้นไปนั่งบนราชอาสน์เลย พระเจ้าอโศกมหาราชก็แปลกพระทัย ถึงแม้ตอนนั้นยังไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาก็ตาม แต่ทรงเห็นว่าสามเณรน่าเลื่อมใส จึงไม่ตรัสว่าอะไร และทรงให้สามเณรนั่งบนราชอาสน์เลย

จากนั้น พระเจ้าอโศกได้ทรงสนทนาปราศรัยกับสามเณรว่า สามเณรทำอะไรมา บวชแล้วได้อะไรบ้าง มีอะไรเป็นสาระ เหตุใดสามเณรจึงดูสงบเยือกเย็นเหลือเกิน สามเณรก็บอกเล่าชีวิตการบวชของตนเอง จากนั้นได้นำคาถา **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ...** มาเทศน์โปรดพระเจ้าอโศก เมื่อฟังคาถานี้จบ เกิดอะไรขึ้น เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เลื่อมใสในสามเณร เมื่อถวายอาหารสามเณรแล้ว ก็ทรงประกาศตนเป็นพุทธมามกะ แล้วทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งใหญ่

ฉะนั้น จึงอยากให้โยมสาธุชนเข้าใจคาถานี้ เพราะคาถานี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พระเจ้าอโศกมหาราชหันมานับถือพระพุทธศาสนา

อาณาจักรพุกาม ประเทศพม่า เป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ **พระเจ้าอโนรธามังช่อ** กษัตริย์พุกามทรงนับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน คือแบบเส้าหลิน เมื่อมาเห็นพระธุดงค์ คือ ชินอรหันต์ เดินธุดงค์จากเมืองมอญไปพุกาม ทรงเห็นว่าพระรูปนี้สำรวมอินทรีย์ น่าเลื่อมใส ไม่เหมือนพระบ้านเรา จึงเข้าไปสนทนา แล้วท่านก็เทศน์โปรดด้วยคาถา **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ...** พอเทศน์จบ พระเจ้าอโนรธามังช่อทรงเกิดความเข้าใจในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทอย่างชัดเจน แล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ส่วนพระมหายานก็ให้ลาสิกขาทั้งหมด ไม่ให้อยู่ นี่คือเรื่องสำคัญจากคาถานี้

อธิบายคำว่า อปฺปมาโท

ความไม่ประมาท เป็นเหตุแห่งความไม่ตาย เป็นต้น เป็นการแปลแบบธรรมดา แต่มีความหมายที่ลึกและละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก

คำแรก **อปฺปมาโท** ความไม่ประมาท แบบธรรมดา คือ การไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ แบบสูงขึ้นไปคือ**ไม่ขาดสติ** มีสติอยู่ทุกเมื่อ ได้แก่ สติ ๕ ขั้น คือ ๑. สติในชีวิตประจำวัน ๒. สติที่ตั้งอยู่ในทาน ๓. สติที่ตั้งอยู่ในศีล ๔. สติที่ตั้งอยู่ในสมถะ ๕. สติที่ตั้งอยู่ในวิปัสสนา

๑. สติในชีวิตประจำวัน

ตั้งสติก่อนสตาร์ท จะทำงานอะไรให้มีสติ ทำให้ปลอดภัย อย่างเช่น ตามโรงงานต่างๆ เขาเขียนไว้ว่า safety first ปลอดภัยไว้ก่อน เป็นการบอกให้ตั้งสตินั่นเอง เมื่อสตาร์ทรถ ก็ตั้งสติ ถ้ามีสติก็ไม่ตาย

แต่ถ้าเราขาดสติ ชีวิตก็ไม่ปลอดภัย อย่างเช่น มีข่าวเด็กหญิงอายุ ๑๗ ปี เดินคุยโทรศัพท์บนถนน เกิดอะไรขึ้น รถสิบล้อชน แล้วมีรถอีกคันหนึ่งวิ่งมาทับซ้ำอีก เสียชีวิตทันที อย่างนี้เรียกว่าขาดสติ ฉะนั้น ก่อนจะข้ามถนนก็มองซ้าย ขวา เมื่อเห็นว่าปลอดภัยก็ข้ามไปได้ จะทำอะไรในชีวิตประจำวัน ให้ตั้งสติ มีสติทุกครั้งจะได้ปลอดภัย ไม่มีอันตราย

๒. สติที่ตั้งอยู่ในทาน

อย่าลืมให้ทาน ถ้าชาติที่แล้วเราไม่ได้ให้ทานมาหรือทำทานกุศลไว้น้อย เกิดมาชาตินี้ก็จะไม่มีทาน ภาษาชาวบ้านคือไม่มีจะกิน เกิดมาเป็นคนยากจน แต่ถ้าชาติที่แล้วเราทำทานกุศลไว้มาก ชาตินี้พ่อแม่เตรียมไว้ให้ร้อยล้าน พันล้าน เพราะชาติที่แล้วเรารักษาศีลไว้ดี ชาตินี้จึงได้เกิดเป็นคน แต่เพราะลืมให้ทานกุศล ชาตินี้จึงไม่ค่อยมีทรัพย์สิน จึงยากจน

การให้ทาน จะเป็นข้าวปลาอาหาร น้ำดื่ม ผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยาน พาหนะ ดอกไม้ ของหอม ธูป เทียน เครื่องลูบไล้ ที่อยู่ ที่อาศัย มุ้ง หมอน เสื่อ ประทีป หลอดไฟ หรือเทียน หรือสิ่งใดก็ตามที่สมควรกับพระภิกษุสงฆ์ ญาติโยมก็มีสติทำอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อถวายแล้วให้ปรารถนาพระนิพพาน **นิพฺพานสฺส ปจฺจโย โหตุ** ขอจงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพาน ในสังสารวัฏอันยาวนาน ก่อนที่ข้าพเจ้าจะถึงพระนิพพาน คำว่า ไม่มี ขออย่าให้ข้าพเจ้าได้ยินเลย

แม้พระภิกษุสามเณรก็ควรทำทาน ไปบิณฑบาตได้อาหารหรือของดีๆ มา ก็แบ่งเพื่อนบ้าง และทานกุศลที่ไม่ควรลืมเลย คืออะไร อัฐบริขาร ได้แก่ บาตร จีวร สบง สังฆาฏิ ประคตเอว กล่องเข็ม มีดโกน และผ้ากรองน้ำ มีอานิสงส์อย่างไร ฟังเทศน์แล้วได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ถ้าต้องการบวช บาตรและจีวรจะสำเร็จด้วยบุญฤทธิ์ แต่ถ้าไม่ต้องการบวช อย่างเช่นโยมผู้หญิง ก็จะได้เครื่องประดับ ที่เรียกว่ามหาลดาปสาธน์ ถ้าเป็นผู้ชายก็จะมีทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาล

ผู้บรรลุธรรม แต่ไม่ได้บวช

พาหิยะรักษาศีลเจริญภาวนามาดี พอได้ฟังเทศน์จากพระพุทธองค์แล้ว ได้บรรลุอรหัตตผล แต่ยังไม่มีจีวร จึงบวชไม่ได้ พระพุทธองค์ให้ท่านไปแสวงหาจีวร แต่ขณะที่ท่านกำลังไปหาผ้าบังสุกุลเพื่อทำเป็นจีวร ก็ถูกยักษ์แปลงเป็นวัวไปขวิดท่านเสียชีวิตคือนิพพานตรงนั้น เพราะท่านไม่เคยถวายอัฐบริขารคือไตรจีวรไว้เลยแม้ชาติเดียว

ก่อนท่านจะบรรลุพระอรหันต์ ได้ฟังพระพุทธเจ้าตรัสเทศน์ว่า พาหิยะ เมื่อเธอเห็น จงทำในใจ สักแต่ว่าเห็น เมื่อเธอได้ยิน จงทำในใจ สักแต่ว่าได้ยิน เพราะพาหิยะเคยเจริญวิปัสสนามาแล้ว เมื่อฟังเทศน์แค่ประโยคนี้จึงบรรลุได้เร็ว

คำว่า เมื่อเธอเห็น สักแต่ว่าเห็น เป็นอย่างไร สิ่งที่เห็น เป็นรูป, ผู้เห็น เป็นนาม, สิ่งที่เห็นข้างหน้า เป็นรูปารมณ์ เป็นสีต่างๆ เป็นรูปธรรม, ผู้เห็นคือจิตที่เกิดทางตา ได้แก่ จักขุวิญญาณ จิตเป็นนาม, ทำความในใจว่า เมื่อเห็นก็ เห็นหนอๆ สิ่งที่เห็นเป็นรูป ผู้เห็นเป็นนาม อย่างนี้คือ เห็นสักแต่ว่าเห็น

เมื่อเธอได้ยิน สักแต่ว่าได้ยิน ก็เช่นเดียวกัน สัททารมณ์ เป็นรูปธรรม, โสตวิญญาณจิต เป็นนามธรรม มีแค่รูปแค่นาม ไม่ใช่เราได้ยิน ไม่ใช่เขาได้ยิน ก็เป็นแค่รูปแค่นาม เท่านั้น

ท่านฟังเทศน์ ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เพราะฟังแล้วเข้าใจ สุตมยปัญญาเกิด ฟังแล้วคิดตามได้ จินตามยปัญญาเกิด ฟังแล้วละกิเลสจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ ภาวนามยปัญญาเกิด ฟังเทศน์แล้วบรรลุปัญญา ๓ ขั้น

๓. สติที่ตั้งอยู่ในศีล

คือ ไม่ลืมที่จะรักษาศีล เพราะรักษาศีล ๕ จึงได้เกิดเป็นคน แม้ว่าจะทำบุญมามากเป็นร้อยล้าน แต่ถ้าไม่รักษาศีล ๕ ก็หมดสิทธิ์ได้เกิดเป็นคน บางครั้ง เราเห็นสุนัขตัวเล็กๆ แต่มันรวย ประดับเพชรราคาหนึ่งล้าน แต่ทำไมไม่เกิดเป็นคน เพราะในอดีตชอบให้ทานอย่างเดียว แต่ลืมรักษาศีลนั่นเอง

การได้เกิดเป็นมนุษย์ยากเย็นแสนเข็ญ

ต้นทุนชีวิตของมนุษย์ คือ ศีล ๕ กำไรชีวิตของมนุษย์ คือ สมถะและวิปัสสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในทุลลภสูตรว่า **มนุสฺสตฺตภาโว** การได้เกิดเป็นมนุษย์ **ทุลฺลโภ** เป็นเรื่องยากเย็นแสนเข็ญ สิ่งที่ยากเย็นแสนเข็ญ ๕ อย่าง ได้แก่ ๑. ได้เกิดเป็นมนุษย์ ๒. ได้พบพระพุทธศาสนา ๓. มีโอกาสฟังเทศน์ ๔. ฟังแล้วเกิดศรัทธา ๕. ตัดสินใจออกบวช

การได้เกิดเป็นมนุษย์ ทำไมจึงเป็นเรื่องยากเย็นแสนเข็ญ ตอนนี้มนุษย์ทั่วโลกมีเจ็ดพันล้านคน แต่ปลวกอย่างเดียวที่อยู่ใต้กรุงเทพฯ มีกี่พันล้านตัว มีจำนวนนับไม่ถ้วน หรือ ยุง เห็บ ไร ริ้น สารพัดเลย มีจำนวนเกินเจ็ดพันล้านๆ ชีวิต ถามว่า ทำไม เพราะการจะได้เกิดเป็นคนนั้นยากเย็นแสนเข็ญ ถ้าลืมที่จะรักษาศีล ก็หมดสิทธิ์ที่จะได้เกิดเป็นคน แล้วไปไหน

ถ้าตายด้วยความโลภ ก็เป็นเปรต ถ้าตายด้วยความโกรธ เกลียดเคียดแค้น พยาบาท เสียใจ น้อยใจ ก็ลงนรก ถ้าตายด้วยความหลง ก็เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ถ้ามีความหลงน้อย ก็เป็นสัตว์ดิรัจฉานที่มีกระดูก ถ้ามีความหลงมาก ก็เป็นสัตว์ดิรัจฉานที่ไม่มีกระดูก เช่น ไส้เดือน ยุง เป็นสัตว์ที่ไม่มีกระดูก ถ้าตายด้วยทิฏฐิ มานะ ระเบิดฆ่าตัวตาย ตายแล้วไปไหน ไปเป็นอสุรกาย ถ้าไม่เป็นอสุรกาย ก็ลงนรก ทำไมจึงเป็นอสุรกาย เพราะตายด้วยทิฏฐิ มานะ ตายเพื่อพระเจ้า ตายเพื่อสิ่งนั้นสิ่งนี้ ตอนตายเขาก็เข้าใจอย่างนั้น แต่เมื่อตายจริงๆ แล้วไปไหน ไม่ได้ไปข้างบน แต่ไปข้างล่าง นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน

ฉะนั้น ถ้ามีศีล ๕ ก็มีสิทธิ์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ ถ้ามีศีล ๘ ได้อยู่บนสวรรค์ เลือกชั้นได้ ถ้าได้ฌานก็มีสิทธิ์ไปเกิดเป็นพรหม ถ้าบรรลุมรรคผล ก็มีสิทธิ์ไปนิพพาน

ศีลทั้ง ๕ ข้อ เป็นหลักประกันชีวิตที่ดีที่สุด

ศีลข้อที่ ๑ รับประกันชีวิต จะไม่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร

ศีลข้อที่ ๒ รับประกันทรัพย์สิน จะไม่เจอภัยพิบัติทั้ง ๕ วินาศภัย เช่น การถูกยึดทรัพย์

ศีลข้อที่ ๓ รับประกันครอบครัว จะมีครอบครัวอบอุ่น เข้มแข็ง สมหวังในชีวิต

ศีลข้อที่ ๔ รับประกันความเป็นธรรมในสังคม มีวาจาศักดิ์สิทธิ์ และรูปร่างสมสัดส่วน

ศีลข้อที่ ๕ รับประกันสติปัญญา จะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ไม่เป็นอัลไซเม่อร์ ไม่เป็นเด็กปัญญาอ่อน

เกิดเป็นคนสติปัญญาไม่สมบูรณ์ เพราะรักษาศีลข้อ ๕ ไว้ไม่ดี

บางครั้ง เราคิดว่า ทำไมเราชักช้า ยืดยาด อืดอาด ไม่เหมือนคนอื่น เพราะศีลข้อที่ ๕ เรารักษาไว้พอประมาณ แต่ถ้าหนักกว่านั้น ก็คือ บ้า ใบ้ บอด หนวก เพราะศีลข้อที่ ๕ รักษาไว้ไม่ดี

บางคนเกิดมาแล้ว ป่วยออดๆ แอดๆ ตลอดเวลา ก็เพราะรักษาศีลข้อที่ ๑ ได้ไม่ค่อยบริสุทธิ์นัก คือไม่ถึงกับเสียชีวิต แต่ว่าเจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา เพราะศีลด่าง ศีลพร้อย ไม่ได้ฆ่าสัตว์ แต่จับสัตว์มาชนกัน เอาไก่มาชนกัน เอาปลามากัดกัน สนุกไหม สนุก แต่เกิดอะไรขึ้น ทำแล้วก็ป่วยอยู่ตลอดเวลา รักษาไม่หาย ถ้าป่วยเป็นโรครักษาไม่หาย บอกได้เลยว่า เพราะเคยแกล้งสัตว์ ทรมานสัตว์

ฉะนั้น ต้นทุนของชีวิตคือ ศีล ๕ ถ้าลืมรักษาศีล ๕ ก็หมดสิทธิ์เกิดเป็นคน ถ้าอย่างนั้นแล้วไปไหน ประตูอบายทั้ง ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน เปิดรออยู่ ทำไมบางคนมีสติปัญญาดี ไม่ค่อยหลงลืม จำครั้งเดียวแล้วจำได้เลย เพราะชาติที่แล้วรักษาศีลข้อที่ ๕ ไว้ดี หากชาติที่แล้วรักษาไว้ไม่ดี จะทำอย่างไร ชาตินี้ก็รีบเจริญสติ สมาทานศีล เจริญสติปัฏฐาน แล้วสติสัมปชัญญะก็จะกลับคืนมาอย่างสมบูรณ์ ความจำจะดีขึ้น นี้คือวิธีการแก้ไขแบบง่ายๆ

๔. สติที่ตั้งอยู่ในสมถะ

คือ ไม่ลืมที่จะเจริญสมถกรรมฐาน ๔๐ วิธี เช่น พุทธานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ด้วยบท อิติปิ โส ... ธัมมานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรม ด้วยบท สฺวากฺขาโต ... สังฆานุสสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ ด้วยบท สุปฏิปนฺโน ...

การสวดมนต์ เป็นการตั้งสติอยู่ในสมถกรรมฐาน

บทสวดมนต์ ทำวัตร มีการทำกุศลมากมาย โดยเฉพาะสมถกรรมฐาน ตั้งแต่ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ มรณสติ อุปสมานุสสติ ทำความสงบ กายคตาสติ คือ พิจารณาในร่างกายของเรา ฉะนั้น ในขณะที่สวดมนต์ทำวัตรเย็น ให้ทำสมถกรรมฐาน เช่น แผ่เมตตา สพฺเพ สตฺตา ... นั่นคือ เมตตากรรมฐาน แต่เมตตากรรมฐานตอนสวดมนต์ ทำวัตร เราทำ ๑ ครั้ง จึงยังไม่เห็นผลชัดเจน ถ้าสวดพุทธานุสสติ เช่น สวด นโม ตสฺส ... พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ..., อิติปิ โส... หลายๆ จบ ทั้งบาลีและคำแปล เป็นพุทธานุสสติอยู่ตลอดเวลาและจบธัมมานุสสติในอีกครึ่งชั่วโมง ทำอย่างนี้จะเป็นสมถกรรมฐานอย่างชัดเจน ถ้าเราไม่ลืมพระพุทธเจ้า ระลึกถึงพระพุทธเจ้าบ่อยๆ เป็นพุทธานุสสติ พระพุทธเจ้าก็ไม่ลืมเรา ถ้าไม่ลืมพระธรรม... ถ้าไม่ลืมพระสงฆ์... ถ้าไม่ลืมจาคะ ทรัพย์สมบัติของเราก็จะมี ฉะนั้น อย่าลืมเจริญอนุสสติทั้ง ๑๐

สวดมนต์อย่างไรให้มีพลัง

บางครั้ง เราสวดมนต์แผ่เมตตาแล้ว ก็ได้บุญได้กุศลอยู่ แต่ทำไมเราสวดมนต์แผ่เมตตาแล้ว เทวดาไม่ค่อยรักเรา ไม่ค่อยเห็นใจเรา ทำไมไม่ค่อยมีพลัง เพราะ ข้อ ๑ **อักขรวิธี** เรายังออกเสียงไม่ชัดเจน ไม่สมบูรณ์ ข้อ ๒ **เรายังแปลไม่ได้** ไม่รู้ความหมายบทที่สวด ข้อ ๓ **เรามีเมตตาไม่พอ** จะทำอย่างไร

อันดับแรก **ฝึกออกเสียง** อักษรบาลี ๔๑ ตัว ให้ชัดเจนทุกคำ ฝึกออกเสียง อ อา... (อะ อา...), ก ข... (กะ ขะ..) ใหม่

อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ, ก ข ค ฆ ง. จ ฉ ช ฌ ญ, ฏ ฐ ฑ ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ อำ.

ฝึกทุกตัวอักษรให้ชัดเจน ตามฐานเสียง มี คอ เพดานปาก เป็นต้น เช่น อ อา, ก ข ค ฆ ง ออกเสียงที่ฐานคอ เป็นต้น เมื่อออกเสียงได้ครบ ๖ ฐาน แล้ว ก็ **ใส่โทน** เข้าไป ๑๐ โทน มี **สิถิล** เสียงหย่อน เสียงเบา **ธนิต** เสียงหนัก เสียงแข็ง เป็นต้น เช่น ก (กะ) ออกเสียงเบา ข (ขะ) ออกเสียงหนัก เป็นต้น เมื่อได้โทนแล้ว จากนั้นก็ ใส่ทำนอง เข้าไป

อักขระถูกต้อง ฐานเสียงถูกต้อง โทนถูกต้อง ทำนองถูกต้อง เข้าใจความหมายทุกตัวอักษรด้วย แล้วมีเมตตาบริสุทธิ์ สวดแล้วจะเกิดพลังขึ้นมาทันที แต่ต้องฝึกฝนอย่างนี้บ่อยๆ

การสวด นโม... ในการเจริญพุทธานุสสติ

เมื่อเราสวด นโม ในการเจริญพุทธานุสสติ ให้สวด นโม ๑๕ ชั้น สวดอย่างไร

นโม, ตสฺส, ภควโต, อรหโต, สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

(หยุด ๕ ครั้ง ๓ จบ = ๑๕ ชั้น)

นี่คือ การระลึกถึงพระพุทธคุณ **นโม** ความนอบน้อมด้วยกาย วาจา ใจ ของข้าพเจ้า, **ตสฺส ภควโต** แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ผู้ถึงพร้อมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ, **อรหโต** ผู้ห่างไกลจากกิเลส คืออรหัตตมัคคญาณ ถึงพร้อมด้วยพระบริสุทธิคุณ, **สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส** ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง หมายถึง อรหัตตผลจิต เป็นพระปัญญาธิคุณ, นโม นี้ เป็นการระลึกถึงพระคุณทั้ง ๓ ประการ ของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธคุณทั้ง ๙ สวดว่า **อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ...** โดยปกติเราก็สวดพุทธคุณ ๙ พุทธคุณ ๑๐๘ แต่พุทธคุณ ๓ ก็คือ นโมนี่แหละ

การสวด อิติปิ โส ในการเจริญพุทธานุสสติ

ถ้าเราไม่ถนัด **นโม ตสฺส...** ก็สวด **อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานำ พุทฺโธ ภควาติ.**

ก่อนที่จะสวดแบบบาลีล้วนๆ อย่างนี้ ก็ให้สวดบาลีและแปลไทยด้วยว่า **อิติปิ โส ภควา** แม้เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, **อรหำ** เป็นผู้ห่างไกลจากกิเลส เป็นผู้กำจัดข้าศึกคือกิเลส เป็นผู้ทำลายซี่ของสังสารวัฏ เป็นผู้ไม่ทำความชั่วแม้อยู่ในที่ลับ เป็นผู้สมควรรับทักษิณาทาน, **สมฺมาสมฺพุทฺโธ** เป็นผู้รู้แจ้งตรัสรู้อริยสัจทั้ง ๔ ได้ โดยพระองค์เอง แล้วสามารถสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งอริยสัจทั้ง ๔ ตามได้ด้วย, **วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน** เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชา ๓ และจรณะ ๑๕ ... อย่างนี้เป็นต้น

สวดไปด้วย แปลไปด้วย และน้อมจิตไป จนเข้าใจความหมายทั้งหมดแล้ว ต่อไปจึงสวดบาลีอย่างเดียวช้าๆ นั่นเป็นการฝึกเจริญสติด้วยอนุสสติทั้ง ๑๐ ด้วยการสวด **อิติปิ โส...** ธรรมดา

หลวงพ่อคูณสวด อิติปิ โส... ได้อย่างรวดเร็ว

เวลาไปไหนมาไหน เช่น หลวงพ่อคูณ มีคนไปถาม หลวงพ่อครับ สวดบทไหน ทำไมขลังจัง หลวงพ่อบอกว่า สวด **อิติปิ โส...** อ้าว... สวดอย่างไร ทำไมผมสวดอยู่ทุกวัน จึงไม่ขลัง

หลวงพ่อคูณสวด **อิติปิ โส...** ไปข้างหน้าก็คล่อง ถอยหลังก็คล่อง จะแปลอย่างไร คล่องทั้งหมด จะสวดแบบช้าๆ ท่านก็สวดได้ จะสวดแบบเร็วๆ จบภายใน ๑ วินาที หลวงพ่อสวดได้ อิสฺวาสุ.

อิ คือ อิติปิ โส...., สฺวา คือ สฺวากขาโต..., สุ คือ สุปฏิปนฺโน... จบแล้ว **อิสฺวาสุ.** สวดจบภายในวินาทีเดียว โดยหยิบออกมาจากทั้งหมด จะหยิบออกมาอักขระเดียวก็ได้ เอาเฉพาะหัวข้อก็ได้ หรือสวดแบบเร็วๆ เป็นพรืดไปเลยก็ได้ แล้วเกิดอะไรขึ้นก็จะมีพลัง รู้ได้อย่างไรว่ามีพลัง รู้ได้จากคนฟังเราสวดแล้วรู้สึกว่าขนลุก ฟังแล้วรู้สึกมีพลัง เกิดอรรถรส

ฉะนั้น เวลาเราเจริญอนุสสติทั้ง ๑๐ ถ้าอยากให้มีพลัง ๑. สวดให้ถูกอักขรวิธี ๒. แปลได้เข้าใจความหมาย ๓. มีเมตตา ก่อนจะมีเมตตาต้องทำอย่างไร สวดให้ได้รอบ **ภาวิโต พหุลีกโต** สวดหลายๆ รอบ อยากสวดเร็วก็ได้ อยากสวดช้าก็ได้ อยากสวดอย่างไรก็ได้

๕. สติที่ตั้งอยู่ในวิปัสสนา

คือเอาสติไปตั้งไว้ที่ **สติปัฏฐาน ๔** ถ้าเอาสติมาตั้งไว้ในกาย เรียกว่า **กายานุปัสสนา** เอาสติมาตั้งไว้ที่ความรู้สึก เป็นสุข เป็นทุกข์ เรียกว่า **เวทนานุปัสสนา** เอาสติมาตั้งไว้ที่จิต เรียกว่า **จิตตานุปัสสนา** เอาสติมาตั้งไว้ที่ธัมมารมณ์ เรียกว่า **ธัมมานุปัสสนา** เมื่อเอาสติตั้งไว้อย่างนี้ก็เข้าสู่กระบวนการวิปัสสนา ตรงนี้แหละ **อปฺปมาโท** ความไม่ประมาท เมื่อฟังเข้าใจแล้ว เป็นเหตุแห่งอมตมหานิพพาน ถ้าสติขั้นนี้เกิดขึ้น **อมตं ปทं** เป็นเหตุแห่งอมตมหานิพพาน

อธิบายคำว่า อมตं ปทं

คำว่า **ปทं** แปลได้หลายอย่าง เช่น บท, รอยเท้ารอยพระบาท, เหตุ แต่ **ปทं** ในที่นี้ เอาความหมายว่า เหตุ จึงแปลว่า เป็นเหตุแห่งความไม่ตาย

คำวา **อมตं** ความหมายแรก คือ ไม่ตาย ไม่ประสบอุบัติเหตุตาย ความหมายต่อมา คือ นิพพานที่ไม่มีการเกิด แก่ เจ็บ การตาย ฉะนั้น ความไม่ประมาทในชั้นที่ ๕ คือ การตั้งสติอยู่ในสติปัฏฐาน ๔ จึงเป็นเหตุแห่งอมตมหานิพพาน

อธิบายคำว่า ปมาโท

ปมาโท คือ ความประมาท ได้แก่ ลืม เผลอ ขาดสติ การลืมตามปกติ คือ เมื่อสักครู่ ไม่รู้ว่าพูดอะไร ลืมไปแล้ว หรือเดินไปเดินมาก็ลืมอีกแล้ว หรือเป็นคนขี้หลงขี้ลืม เป็นการลืมในชีวิตประจำวัน แต่การลืมมากกว่านี้ คือ ลืมที่จะให้ทาน ทำให้เกิดมาแล้วอดอยาก ลืมที่จะรักษาศีล ก็ไม่มีสิทธิ์เกิดเป็นคน ลืมที่จะเจริญสมถะ จิตก็ตกต่ำ ไม่มีความสุข ลืมที่จะเจริญวิปัสสนา สังสารวัฏก็ยาวนาน

ฉะนั้น ความประมาท ในที่นี้ ขั้นแรก คือความประมาทในชีวิตประจำวัน คือ เผลอ ขาดสติ ความประมาทขั้นที่ ๒ ลืมที่จะให้ทาน อย่างเช่น ตอนนี้หลายคนเมื่อร่ำรวยแล้ว ก็ไม่รู้จะให้ทานไปทำไม เมื่อเจ็บป่วย ก็มีหมอมือดีรักษา ที่บ้านก็มีคนใช้จำนวนมาก ทำไมต้องนำอาหารไปให้พระภิกษุสามเณรด้วย การที่เขามีอยู่มีกินในปัจจุบัน เพราะอดีตเหตุ คือชาติที่แล้วเขาทำทานกุศลไว้มาก ชาตินี้จึงเกิดมารวย แต่กลับลืมให้ทาน ชาติหน้าจะเป็นอย่างไร ก็จะเป็นเหมือนโตเทยยพรหมณ์

เศรษฐีลืมให้ทาน ตายไปเกิดเป็นสุนัข

โตเทยยพราหมณ์ชาตินี้เขารวยมาก เป็นเศรษฐี เห็นพระบิณฑบาตหน้าบ้านก็ด่า เมื่อเห็นพระพุทธเจ้าบิณฑบาตหน้าบ้านก็ด่า พระพุทธองค์จึงตรัสว่า โตเทยยะ เมื่อท่านตายไปแล้ว ท่านก็จะไปเกิดเป็นสุนัข แต่เขาไม่เชื่อบอกว่า เขาเป็นพราหมณ์ ตายแล้วต้องเป็นพรหม แต่หลังจากที่เขาตายแล้วก็ไปเกิดเป็นสุนัขที่บ้านตัวเองจริงๆ ตายจากสุนัขแล้วก็ลงนรก เพราะลืมที่จะให้ทาน ลืมรักษาศีล ลืมเจริญภาวนา

เศรษฐีผู้ไม่ให้ทาน ก็เหมือนกินของเก่า

วันหนึ่ง นางวิสาขาเห็นพ่อสามีไม่ทำบุญตักบาตรพระที่มายืนหน้าบ้าน จึงบอกพระว่า นิมนต์พระคุณเจ้าโปรดสัตว์ข้างหน้าเถิด เจ้าค่ะ **พ่อสามีของดิฉันทานแต่ของเก่า** มิคารเศรษฐีได้ยินคำนั้นก็โกรธลุกขึ้นชี้หน้าเลย เธอว่าฉันกินของเก่า

คำว่า ของเก่า ความหมายแรกคือ อุจจาระที่เป็นของเดน แต่อีกความหมายหนึ่งคือ **บุญเก่า** เพราะมิคารเศรษฐีลืมให้ทาน นางวิสาขาจึงบอกให้รู้ว่าที่มีอยู่มีกินดีในชาติปัจจุบัน เพราะทานกุศลในอดีต แต่ปัจจุบันไม่ยอมให้ทาน จึงทานแต่ของเก่าอยู่

พระลืมชำระศีล เกิดเป็นพญานาค

ลืมรักษาศีล เป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับชีวิตของพระภิกษุสามเณร พญานาคที่เห็นว่าเดี๋ยวนี้โผล่ตรงนั้นตรงนี้ โดยมากแล้วมาจากไหน มาจากพระอย่างเช่น เอรกปัตตนาคราช ก็มาจากพระ มีอาบัติคือ ดึงของเขียวที่เกิดให้หลุดจากที่ ท่านปฏิบัติธรรมมานาน วันหนึ่งท่านลงเรือไป ก็จับสาหร่าย แล้วมันหลุดขาดติดมือ เมื่อขึ้นฝั่งแล้วลืม ปลงอาบัติ มีอาบัติติดตัวอยู่ หลังจากมรณภาพก็เกิดเป็นพญานาค แต่เป็นพญานาคที่มีฤทธิ์ เพราะพระก็รักษาศีลมาก

พระอยู่ป่า ลืมสวดมนต์แผ่เมตตา

ถ้าลืมเจริญพุทธานุสสติ หรือลืมแผ่เมตตา จะนอนหลับยาก มีความสุขก็ยาก กลุ้มใจอยู่บ่อยๆ แต่ถ้าสวดมนต์และแผ่เมตตาเป็นประจำ ก็นอนหลับสบาย

สมัยพุทธกาล พระ ๕๐๐ รูป ออกจากวัดไปป่าเพื่อปฏิบัติธรรม ลืมแผ่เมตตา เกิดอะไรขึ้น เทวดาที่เป็นรุกขเทวดาอยู่ข้างบนต้นไม้ไม่ได้ก็ลงมาข้างล่าง เขานอนอยู่นานก็ลำบาก จึงหลอกหลอนพระ ๕๐๐ รูป ภาษาชาวบ้านบอกว่า ถูกผีหลอก แต่จริงๆ เป็นรุกขเทวดา แล้วพระต้องหนีกลางพรรษากลับไปวัดเชตวัน พระพุทธเจ้าตรัสถามว่าทำไมพวกเธอกลับมากลางพรรษา พระทูลตอบว่าไม่ไหวแล้ว ถูกผีหลอก

ทุกวัน ได้ยินเสียงอย่างนี้ มีรูปร่างอย่างนี้ มีกลิ่นอย่างนี้ จำวัดไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงให้ธรรมาวุธ คือบทเมตตสูตร กรณีย-มตฺถกุสเลน ... เป็นต้น สวดแล้วเทวดาจะไม่รบกวนเลย เทวดาจะเป็นมิตรขึ้นมาทันที ฉะนั้น อย่าลืมแผ่เมตตา เพราะถ้าลืม จะนอนไม่หลับ ผีหลอก อมนุษย์มารบกวน จึงขอให้ญาติโยมฝึกแผ่เมตตาให้ตัวเอง และสรรพสัตว์อยู่เนืองๆ

สติขั้นสุดท้าย อย่าลืมที่จะ**เจริญวิปัสสนา** เพราะถ้าลืมแล้ว สังสารวัฏของเรายังอีกยาวนาน เราจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกนานแสนนาน หาที่สุดไม่ได้ เมื่อไรหนอเราจะไปถึงพระนิพพาน ไม่มีระยะเวลากำหนด

ปมาโท ความประมาท **มจฺจุโน ปทं** เป็นเหตุแห่งความตาย ถ้าแปลให้ลึกละเอียดกว่านี้ คือเป็นเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิด คือเป็นเหตุให้ต้องตายแล้วตายเล่า ไม่ใช่ตายครั้งเดียว ไม่มีที่สิ้นสุด นี้คือความหมายของความประมาท

อปฺปมตฺตา บุคคลผู้ไม่ประมาทแล้ว คือ มีสติเต็มเปี่ยม ตั้งแต่การตั้งสติก่อนสตาร์ท สติในทาน สติในศีล สติในสมถะ สติในวิปัสสนาทั้งหมดเลย และสติมาพร้อมกับสัมปชัญญะ

น มียนฺติ ย่อมไม่ตาย คือ ไม่มีอันตราย ปลอดภัย ไม่ยากจน ได้เกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้ไปสู่สุคติ สู่พรหมโลก และไปสู่อมตมหานิพพาน

เย ปมตฺตา ส่วนบุคคลใดเป็นผู้ประมาทแล้ว **ยถา มตา** ถึงมีชีวิตอยู่ก็เหมือนตายทั้งเป็น

สรุปความพุทธภาษิต

ความไม่ประมาท เป็นเหตุแห่งความไม่ตาย ความประมาทเป็นเหตุแห่งความตาย บุคคลผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมไม่ตาย ส่วนบุคคลใด เป็นผู้ประมาทแล้ว ถึงมีชีวิตอยู่ ก็เหมือนตายทั้งเป็น ความไม่ประมาท คือ มีสติ ๕ ขั้น ทำให้ไม่มีอันตรายในชีวิตประจำวัน ทำให้มีอยู่มีกิน ทำให้ได้เกิดเป็นมนุษย์ ทำให้จิตสงบ ตั้งมั่น มีสุขไปสู่สุคติ และทำให้ไปสู่อมตมหานิพพาน ส่วนความประมาท ก็มีผลตรงกันข้าม ทำให้ชีวิตมีอันตราย ทำให้เกิดมายากจน ทำให้หมดสิทธิ์เกิดเป็นคน ทำให้จิตตกต่ำ ไม่สงบสุข และทำให้สังสารวัฏยาวนาน

ในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ ๒๕๕๙ นี้ จึงขอให้ญาติโยมสาธุชนทั้งหลาย จงเป็นผู้ไม่ประมาท อันจะเห็นเหตุให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต มีอยู่มีกิน ได้เกิดเป็นมนุษย์ มีจิตสงบ มีสุคติเป็นที่ไป และได้บรรลุอมตมหานิพพาน และขอความเจริญรุ่งเรืองในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงมีแก่ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน เทอญ

๓

มารดาบิดาผู้เลี้ยงดูบุตร

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานำ ปชาย อนุกมฺปกา. (องฺ. ติก. ๒๐/๑๖๘)

มารดาบิดาเป็นผู้อนุเคราะห์บุตรของตน เรียกว่า พรหม บูรพาจารย์ อาหุเนยยบุคคลของบุตรทั้งหลาย

เจริญพร ญาติโยมสาธุชนทั้งหลาย วันนี้อาตมาได้ยกหัวข้อพุทธภาษิตว่า *พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร* เป็นต้น เพื่ออธิบายขยายความให้ญาติโยมทั้งหลายได้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของมารดาบิดา พร้อมทั้งปฏิบัติตนในฐานะบุตรได้อย่างเหมาะสม เป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์เกื้อกูลทั้งในภพนี้และในภพเบื้องหน้าสืบไป

ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ๑๒ สิงหาคมของทุกปี เป็นวันที่ปวงชนชาวไทยได้มารำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ในฐานะทรงเป็นพระแม่ของแผ่นดิน

เพราะทรงแผ่พระคุณอันยิ่งใหญ่ คือพระกรุณาอันประเสริฐไปสู่บุตร คือพสกนิกรชาวไทยทั่วหล้า ทรงมีพระทัยปรารถนาให้พสกนิกรทุกหมู่เหล่าได้อยู่เย็นเป็นสุขและพ้นจากความทุกข์เข็ญทั้งมวล ฉะนั้น ทางราชการจึงกำหนดให้วันที่ ๑๒ สิงหาคมของทุกปี เป็นวันแม่แห่งชาติ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในฐานะทรงเป็นแม่ของแผ่นดิน ดังนั้น พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าต่างมาน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่และกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นความดี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและถวายพระพรแด่พระองค์ **ฑีฆายุกา โหตุ มหาราชินี** ขอให้พระมหาราชินีจงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน และในวันดังกล่าวก็ถือว่า เป็นวันที่บุตรพึงระลึกและกระทำความดีแก่มารดาบิดาของตนอีกด้วย ฉะนั้น วันนี้อาตมาจึงได้นำหัวข้อพุทธภาษิตว่า **พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร** เป็นต้น ที่กล่าวถึงความสำคัญของมารดาบิดา และจะได้อธิบายขยายความต่อไป

มารดา บิดา คือใคร

ชเนตีติ ชนิกา ชนนี วา มารดาผู้ให้กำเนิดบุตร เรียกว่า ชนิกา หรือ ชนนี.

ธมฺเมน ปุตฺตํ มาเนตีติ มาตา มารดาผู้เทิดทูนบุตรโดยธรรม ชื่อว่า **มาตุ, ปุตฺตํ ปาตีติ วา มาตา** หรือ มารดาผู้รักษาบุตรก็ชื่อว่า มาตุ

ชเนตีติ ชนโก พ่อผู้ให้กำเนิด ชื่อว่า **ชนกะ, สพฺพโลกํ ปาติ รกฺขตีติ ปิตา** บิดาผู้รักษาชาวโลกทั้งปวง ชื่อว่า **ปิตุ, ปุตฺตํ ปาติ รกฺขตีติ ปิตา** บิดาผู้รักษาบุตร ชื่อว่า ปิตุ.

ฉะนั้น คำว่า มารดา หรือ แม่ ก็ดี บิดา หรือ พ่อ ก็ดี จึงมีความหมายว่าบุคคลผู้ให้กำเนิดบุตร ผู้เทิดทูนบุตรโดยธรรม หรือผู้รักษาเลี้ยงดูบุตร

มารดา บิดา เรียกว่า พรหม

พรหม คือใคร **พฺรูหนฺติ วฑฺฒนฺติ อติปณีเตหิ ฌานาทิคุเณหีติ พฺรหฺมาโน** เทวดาทั้งหลาย ผู้เจริญด้วยคุณวิเศษ มีฌานเป็นต้นอันประณีตมาก ชื่อว่า พรหม

พรหม ก็คือ เทวดาทั้งหลายผู้อยู่ในพรหมโลก ได้แก่ บุคคลผู้เจริญสมถกรรมฐานจนได้ปฐมฌานเป็นต้น เมื่อเสียชีวิตขณะที่ฌานยังไม่เสื่อม จึงไปบังเกิดในพรหมโลก ซึ่งเป็นภูมิที่สูงกว่าเทวโลก

บุคคลผู้เจริญเมตตาในหมู่สัตว์จนได้บรรลุฌาน ก็ไปเกิดเป็นพรหม แม้ผู้เจริญกรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นพรหมจึงเป็นผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ มีเมตตาเป็นต้น ที่เรียกว่า **พรหมวิหารธรรม** (ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม) อยู่เสมอ พรหมประกอบด้วยวิหารธรรม ฉันใด แม้มารดาบิดาก็มีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา เป็นคุณธรรมประจำใจ ฉันนั้นเหมือนกัน

เมตตา มารดาบิดามีความรักเอ็นดูในบุตร เช่น ในเวลาตั้งครรภ์ท่านเอามือลูบท้องเบาๆ นึกถึงบุตรน้อยๆ ก็เกิดจิตเมตตารักใคร่ว่าลูกน้อยของแม่ ขอให้ลูกมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง อย่ามีโรค อย่ามีความทุกข์ใดๆ ขอให้มีความสุขนะลูกรัก อีกไม่นานแม่จะได้เห็นลูกน้อยที่น่ารักของแม่แล้ว พอได้เห็นบุตรน้อยคลอดออกมามีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงก็เกิดความรักความเมตตา

กรุณา มารดาบิดามีความสงสารเมื่อเห็นบุตรมีความทุกข์ เช่นในเวลาบุตรน้อยนอนอยู่บนที่นอน ถูกยุงหรือมดกัด หรือไม่สบายกายร้องไห้อยู่ มารดาบิดาได้ยินเสียงร้องก็รีบมาดู พอเห็นบุตรน้อยนอนเป็นทุกข์อย่างนั้นก็เกิดความกรุณา ช่วยไล่ยุง ไล่มด แล้วทายาให้และเช็ดตัวอย่างทะนุถนอม อุ้มบุตรน้อย หอมแก้ม พูดปลอบโยน

ด้วยความเอ็นดูว่า โอ๋...ลูกน้อยของแม่ เจ็บมากไหม แม่ทายาและเช็ดตัวให้แล้วนะลูก สบายตัวขึ้นแล้วใช่ไหม

มุทิตา มารดาบิดามีความยินดีเมื่อเห็นบุตรได้ดี เช่น ในเวลาบุตรเติบโตขึ้น วิ่งเล่นไปมาอย่างสนุกสนาน รู้จักพูดจาปราศรัย ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน อ่านออกเขียนได้ ประสบความสำเร็จในการศึกษาและการประกอบอาชีพ มารดาบิดาเห็นบุตรมีพัฒนาการ มีความเจริญในชีวิตอย่างนั้น ก็เกิดจิตอ่อนโยน บันเทิง เบิกบานใจ ดีใจว่า ลูกของแม่เก่งมาก แม่ยินดีในความสามารถและความสำเร็จของลูกนะ

อุเบกขา มารดาบิดามีความวางเฉย หมดความห่วงใยในบุตร เช่น ในเวลาที่บุตรแยกไปมีครอบครัว และสามารถเลี้ยงดูภริยาและบุตรได้อย่างมีความสุข มารดาบิดาก็วางใจเป็นกลาง หมดความห่วงใย คิดว่า ตอนนี้ ลูกเราเลี้ยงตนได้ตามธรรมดาของตน เราวางใจ หมดห่วงใยในตัวเขาแล้ว

ฉะนั้น มารดาบิดาจึงเรียกว่า **พรหม** เพราะมีพรหมวิหารธรรมในบุตร ครบทั้ง ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ตั้งแต่ตอนที่บุตรยังอยู่ในครรภ์ จนถึงแยกไปมีครอบครัวอย่างมีความสุข

มารดา บิดา เรียกว่า บูรพาจารย์

ปุพฺพาจริยา แปลว่า อาจารย์คนแรก อาจารย์ก่อนอาจารย์ทั้งหมด มาจาก **ปุพฺพ** แปลว่า ก่อน เบื้องแรก เบื้องต้น และ **อาจริยา** แปลว่า อาจารย์

ปุพฺพติ ปูรตีติ ปุพฺพ เบื้องแรกที่เต็ม ชื่อว่า **ปุพพะ** (เบื้องแรก, ก่อน)

สิสฺสานำ หิตสุขำ อา ภุโส จรตีติ อาจริโย ผู้บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ลูกศิษย์อย่างแรงกล้า ชื่อว่า อาจริยะ (อาจารย์) **อาทิโต จาเรติ สิกฺขาเปตีติ อาจริโย** ผู้ที่สอนให้ลูกศิษย์ศึกษาตั้งแต่ต้น ชื่อว่าอาจารย์

มารดาบิดา เรียกว่า บูรพาจารย์ อาจารย์คนแรก เพราะท่านทั้ง ๒ เป็นคนแรกที่สอนบุตรตั้งแต่แรกเกิด เช่น สอนลูกว่า... นั่งอย่างนี้ ยืนอย่างนี้ คนนี้เรียกว่าพ่อ คนนี้เรียกว่า แม่ เมื่อโตขึ้นสอนให้รู้จักการใส่เสื้อผ้า ทานอาหาร ทำงานบ้าน สอนให้รู้สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สอนให้รู้จักมารยาท และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมโลก

ต่อมา ในเวลาบุตรเติบโตขึ้นเมื่อเข้าศึกษาวิชาทางโลก ก็มีอาจารย์อื่นๆ ตั้งแต่ชั้นปฐมวัยศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา หรือหากเข้าศึกษาวิชาทางธรรมก็มีอาจารย์อื่นๆ เช่น อาจารย์ผู้ให้สรณะและศีล อาจารย์ผู้ให้บรรพชา อาจารย์ผู้สอนพระพุทธพจน์ อาจารย์ผู้ให้อุปสมบท อาจารย์ผู้สอนให้บรรลุมรรคผล อาจารย์เหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่า **ปัจฉาจารย์** อาจารย์ภายหลัง

มารดา บิดา เป็น อาหุเนยยบุคคล

อาหุเนยฺยา แปลว่า ผู้ควรรับวัตถุที่บุตรพึงนำมาบูชา คือให้ในมารดาบิดาผู้มีคุณ

ปุตฺตานำ อาหุตำ ปหุตำ อภิสงฺขตำ อนฺนปานาทึ อรหนฺตีติ อาหุเนยฺยา มารดา บิดา เรียกว่า อาหุเนยฺยะ เพราะเป็นผู้ควรรับปัจจัย ๔ มีข้าวและน้ำเป็นต้น ที่บุตรทั้งหลายนำมาบูชา ต้อนรับ จัดแต่ง

เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีคุณมากมายดังกล่าวแล้ว จึงเป็นผู้ควรรับปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม อาหาร น้ำดื่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และสิ่งของอื่นๆ สมควรที่บุตรทั้งหลายนำมาให้ มาบูชา

มารดา บิดา เป็นผู้อนุเคราะห์บุตรของตน

ปชาย อนุกมฺปกาติ อตฺตโน ปุตฺตานํ อนุคฺคหกา มารดาบิดาเป็นผู้อนุเคราะห์ประชาคือบุตรของตน ความจริง มารดาบิดาถึงจะต้องตัดชีวิตสัตว์อื่น จะต้องเสียทรัพย์ที่มีอยู่ของตน ก็จะประคับประคองเลี้ยงดูบุตรให้อยู่รอดปลอดภัย มารดาบิดาจึงเรียกว่าพรหม เป็นต้น เพราะท่านทั้ง ๒ มีอุปการะมากแก่บุตร เป็นผู้บำรุงเลี้ยงลูกน้อยด้วยการให้ดื่มน้ำนมที่แปรเปลี่ยนมาจากโลหิตในหทัย ด้วยการป้อนข้าวและน้ำเป็นต้น จนเติบใหญ่และมีชีวิตเป็นสุขในปัจจุบัน ถ้าในวันแรกที่บุตรเกิดมาในโลก มารดาบิดาจับเท้าทั้ง ๒ ข้างแล้วโยนในป่า ในน้ำ หรือในเหว บุตรก็ไม่มีโอกาสได้เห็นสิ่งต่างๆ ที่น่าดูในโลกนี้ เพราะท่านทั้ง ๒ ไม่ทำอย่างนั้น แต่ได้เลี้ยงดูจนเติบใหญ่ จึงได้ชื่อว่า **ผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร**

การตอบแทนอุปการคุณมารดาบิดาเป็นมงคล

เพราะเหตุที่มารดาบิดามีอุปการะมาก หวังประโยชน์อนุเคราะห์บุตรทั้งหลาย มารดาบิดาแลดูบุตรที่เล่นอยู่ข้างนอก เดินมามีเนื้อตัวเปื้อนฝุ่น ก็เช็ดฝุ่นให้ จูบและจุมพิตศีรษะ เกิดความรักเอ็นดู ฉะนั้น แม้บุตรทั้งหลายใช้ศีรษะทูนมารดาบิดาไว้ถึงร้อยปี ก็ไม่สามารถจะทำปฏิการะ หรือสนองคุณของมารดาบิดาได้ และเพราะเหตุที่ท่านเป็นผู้ดูแลบำรุงเลี้ยงแสดงโลกนี้เสมอด้วยพรหม เป็นบูรพาจารย์ ฉะนั้น บุตรผู้บำรุงมารดาบิดาจึงได้รับการสรรเสริญในโลกนี้ และได้รับความสุขในสวรรค์ในโลกหน้า

อนึ่ง ผู้ใดบำรุงมารดาบิดา ด้วยการทำให้ท่านทั้งสองเกิดความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ให้เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ให้ท่านได้เป็นนักบวช ผู้นั้นเป็นยอดของผู้บำรุงมารดาบิดา การบำรุงมารดาบิดาของผู้นั้น

เป็นการตอบแทนอุปการคุณที่มารดาบิดาทำมาแล้ว พระศาสดาตรัสว่าเป็นมงคล เพราะเป็นปทัฏฐานแห่งประโยชน์เป็นอันมาก ทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า

บุตรพึงตอบแทนคุณมารดาบิดาอย่างไร

เมื่อบุตรได้ทราบว่า มารดาบิดาเป็นพรหม บูรพาจารย์ อาหุเนยยบุคคล อย่างนี้แล้ว พึงตอบแทน ด้วยการนอบน้อมและสักการะ สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน สพรหมกสูตร และโสณนันทชาดกว่า

ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย สกฺกเรยฺย จ ปณฺฑิโต
อนฺเนน อโถ ปาเนน วตฺเถน สยเนน จ
อจฺฉาทเนน นหาปเนน ปาทานํ โธวเนน จ.

(องฺ. ติก. ๒๐/๑๖๘, ขุ. ชา. ๒๘/๕๗)

เพราะฉะนั้นแล บัณฑิตพึงนมัสการและสักการะมารดาบิดาเหล่านั้น ด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นอน การอบกลิ่น การให้อาบน้ำ และการล้างเท้า

มารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง และแสดงโลกนี้แก่บุตร ฉะนั้น บุตรผู้เป็นบัณฑิตมีปัญญา จึงควรตอบแทนบุญคุณด้วยกิจ ๒ ประการ คือ นมัสการ และสักการะ

นมัสการ คือ ด้วยการนอบน้อมกราบไหว้ ได้แก่ ในเวลาเย็นและในเวลาเช้า บุตรพึงไปหาท่านแล้วน้อมกราบด้วยคิดว่า ท่านทั้งสองนี้เป็นบุญเขตยอดเยี่ยมของเรา

สักการะ คือ ด้วยการต้อนรับด้วยสักการะ ได้แก่ บุตรพึงทำสักการะด้วยปัจจัย ๔ เช่น ให้ข้าวต้ม ข้าวปลาอาหาร ของขบเคี้ยวต่างๆ เป็นต้นว่า ผลไม้ ขนมที่ไม่เป็นโทษ ไม่แสลงโรค ให้น้ำดื่ม น้ำผลไม้ต่างๆ ให้ผ้านุ่ง ผ้าห่ม ที่นอน เป็นต้นว่า เตียง เก้าอี้ ให้การอบกลิ่น คือนำของหอมมาทาให้ท่าน กำจัดกลิ่นเหม็น ทำให้มีกลิ่นหอม อาบน้ำให้ท่าน ในฤดูหนาวก็ให้อาบน้ำอุ่น ในฤดูร้อนก็ให้อาบน้ำเย็น ล้างเท้าให้ด้วยน้ำเย็นและน้ำอุ่น ทาน้ำมัน นวดมือ ดัดมือ ดัดเท้า ดึงมือดึงเท้า นวด บีบ ขยำ ตามร่างกาย เพื่อบรรเทาความปวดเมื่อยให้ท่านอย่างนี้เป็นต้น

พระภิกษุพึงตอบแทนคุณมารดาบิดาอย่างไร

หากเป็นคฤหัสถ์ก็บำรุงด้วยการกราบไหว้ได้ แต่พระภิกษุให้บำรุงด้วยสักการะเท่านั้น ความจริง พระภิกษุก็ควรบำรุงมารดาบิดาเหมือนกัน เพราะไม่มีโทษในการบำรุงนี้เลย สมดังที่ท่านกล่าวไว้อรรถกถา เภสัชชกรณวัตถุ ตติยปาราชิก ว่า

ก็ถ้าพระภิกษุนำมารดาไปวิหารเลี้ยงดู พระภิกษุนั้นทำกิจที่ควรทำได้ทุกอย่าง **แต่อย่าแตะต้องตัวมารดา** ให้ของขบเคี้ยวของบริโภคด้วยมือตนเองได้ ส่วนบิดาพระภิกษุพึงทำกิจ เช่น พาไปอาบน้ำ บีบนวด เป็นต้น บำรุงเลี้ยงดูด้วยมือตนเหมือนดูแลสามเณร

พระภิกษุแม้แตะต้องตัวมารดา ด้วยคิดว่า ผู้นี้เป็นมารดาเรา **ก็เป็นอาบัติทุกกฏอย่างเดียว** สมดังที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถากายสังสัคคสิกขาบท ว่า

ถ้าพระภิกษุเห็นมารดากำลังถูกกระแสน้ำพัดไป ก็ไม่ควรเอามือจับต้องมารดา แต่ควรส่งเรือ แผ่นกระดาน ท่อนกล้วยหรือท่อนไม้ไปข้างหน้าท่าน หากไม่มีเรือเป็นต้น ก็ควรวางผ้ากาสาวะ (ผ้าจีวร) ไว้

แต่ไม่ต้องบอกว่า จงจับที่ผ้ากาสวะนี้ เมื่อมารดาจับผ้ากาสาวะแล้ว จึงดึงมาด้วยทำในใจว่า เรากำลังดึงบริขารมา ถ้ามารดากลัว ภิกษุควรเดินปลอบใจไปข้างหน้าๆ แต่ถ้ามารดากำลังลอยน้ำไปขึ้นฝั่ง หรือจับมือภิกษุผู้เป็นบุตรโดยเร็ว ภิกษุก็ไม่ควรสลัดเสียว่า หลีกไปนะคนแก่ แต่ควรช่วยเหลือให้ถึงบก ถ้ามารดาตกหล่ม ตกบ่อ ภิกษุควรโยนเชือกหรือผ้าลงไปในหล่มหรือบ่อนั้น เมื่อมารดาจับเชือกหรือผ้าแล้วจึงสาวขึ้น แต่ไม่ควรแตะต้องตัวมารดา

ภิกษุแม้จะทำยา ให้อาหารบิณฑบาต หรือจีวรแก่มารดาบิดาก็ไม่มีโทษทางวินัย แต่ถ้าให้แก่คนอื่นก็มีโทษ เพราะฉะนั้น แม้ภิกษุก็ควรบำรุงมารดาบิดาด้วยวิธีดังกล่าวแล้ว

การบำรุงมารดาบิดาเป็นวัตรของคฤหัสถ์

การบำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดานี้เป็นวัตรเป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์โดยแท้ เพราะผู้ปรนนิบัติเลี้ยงดูมารดาบิดาย่อมได้รับประโยชน์สุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า สมดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน สพรหมก-สูตรและโสณนันทชาดกว่า

ตาย นำ ปาริจริยาย มาตาปิตูสุ ปณฺฑิตา
อิเธว นำ ปสංสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ.

(ขุ. ชา. ๒๘/๕๓)

เพราะการปรนนิบัติในมารดาบิดานั้นแล บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้ จากโลกนี้ไปแล้ว เขาย่อมบันเทิงในสวรรค์

เพราะการปรนนิบัติเลี้ยงดูมารดาด้วยการนอบน้อมและสักการะนั้น มนุษย์ผู้เป็นบัณฑิตทั้งหลายจึงสรรเสริญคนที่เลี้ยงดูมารดาบิดานั้นว่า บุคคลผู้นี้เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา บำเพ็ญข้อปฏิบัติที่ทำให้ดำเนินไปสู่สวรรค์ บุคคลผู้เลี้ยงดูมารดาบิดา เมื่อละจากโลกนี้ไปสู่

โลกหน้า ดำรงอยู่ในสวรรค์ บันเทิง ร่าเริง ตั้งแต่ต้น ปราโมทย์เพลิดเพลินอยู่โดยประการต่างๆ ด้วยทิพยสมบัติทั้งหลาย

พระศาสดาทรงสรรเสริญผู้บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดา

มีเรื่องเล่าว่า บุตรเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีฟังพระศาสดาเทศนาแล้วบวชเป็นพระภิกษุ เล่าเรียนธรรม ๕ ปี เรียนกรรมฐานในสำนักพระอุปัชฌาย์ จบแล้วออกจากวัดพระเชตวันไปอาศัยอยู่ในป่าของหมู่บ้านชายแดน ส่วนมารดาบิดาของท่าน หลังจากท่านบวชแล้วทรัพย์สมบัติในเรือนก็ร่อยหรอลง เห็นแล้วน่าสงสารยิ่งนัก ถือภาชนะเที่ยวขออาหาร ได้อาศัยฝาเรือนคนอื่นหลับนอนในแต่ละวัน

ต่อมา พระภิกษุนั้นได้ทราบข่าวความทุกข์ยากของมารดาบิดา จึงคิดว่า ถึงเราจะพากเพียรในป่า ๑๒ ปี ก็ยังไม่อาจบรรลุมรรคผลได้ เราเป็นคนอาภัพ บวชต่อไปก็ไร้ประโยชน์ เราลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์เลี้ยงดูมารดาบิดาและถวายทาน เบื้องหน้าก็จะได้ไปสวรรค์ จึงได้ออกจากป่า เดินทางถึงเมืองสาวัตถีตามลำดับ คิดว่าวันนี้เราเข้าเฝ้าพระศาสดาฟังธรรม วันพรุ่งนี้จึงจะเยี่ยมมารดาบิดาแต่เช้าตรู่ จากนั้นเข้าไปในวัดพระเชตวัน

วันนั้น เวลาใกล้รุ่ง พระศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลก ทรงเห็นอุปนิสัยแห่งปฐมมรรคของพระภิกษุนั้น พอท่านมานั่ง ทรงพรรณนาคุณของมารดาบิดาด้วยมาตาปิตุโปสกสูตร ท่านฟังจบแล้วคิดว่า เรามาด้วยตั้งใจว่า จะเป็นคฤหัสถ์เลี้ยงดูมารดาบิดา แต่พระศาสดาตรัสว่าเป็นนักบวชอยู่นี่แหละก็เลี้ยงดูมารดาบิดาได้ นี่ถ้าเราไม่เข้าเฝ้าพระศาสดาก่อนไป ก็พึงเสื่อมจากการบวช เช่นนี้ ต่อไปนี้ เรายังเป็นนักบวชอยู่นี่แหละ จะเลี้ยงดูมารดาบิดา

วันรุ่งขึ้น เมื่อท่านได้รับสลากแล้วเข้าไปยังหมู่บ้าน รับข้าวต้มและข้าวสวยแล้วให้มารดาบิดา ส่วนตนเที่ยวบิณฑบาต ฉันเสร็จแล้วก็ทำที่อยู่ให้มารดาบิดา นับแต่นั้นท่านก็ปรนนิบัติเลี้ยงดูเป็นประจำ เมื่อท่านทำอยู่อย่างนี้ บางวัน หลังจากท่านให้อาหารมารดาบิดาแล้ว ตนเองก็เที่ยวบิณฑบาต เมื่อได้ก็ฉัน เมื่อไม่ได้ก็ไม่ฉัน แต่วันที่ไม่ได้มีมากกว่า เมื่อท่านได้ผ้าอาบน้ำฝน หรือผ้าชนิดอื่นๆ ก็ให้มารดาบิดา ส่วนตัวท่านเอาผ้าเก่าที่มารดาบิดาใช้สอยแล้วมาปะ มาย้อมแล้วใช้สอย ท่านถูกความกังวลในการเลี้ยงดูมารดาบิดาบีบคั้นอย่างนั้น จึงซูบผอม ผิวพรรณก็หม่นหมอง ภิกษุทั้งหลายเห็นเข้าจึงถาม ได้ฟังที่ท่านเล่าแล้วก็ตำหนิท่าน แล้วไปกราบทูลพระศาสดา

พระพุทธองค์รับสั่งให้เรียกท่านมาทั้งที่ทรงทราบเรื่องราว แต่ทรงรับสั่งให้เล่าเรื่องราวให้ฟังจนจบ จากนั้นทรงประทานสาธุการ ทรงประสงค์จะประกาศความประพฤติในกาลก่อนของพระองค์เอง จึงตรัสว่า ภิกษุ... คนที่เธอเลี้ยงดูเป็นอะไรของเธอ ท่านทูลตอบว่า เป็นมารดาบิดาของข้าพระองค์พระเจ้าข้า พระศาสดาทรงประทานสาธุการ ๓ ครั้ง ว่า สาธุ สาธุ สาธุ แล้วตรัสว่า เธอตั้งอยู่ในทางที่เราดำเนินไปแล้ว แม้เราก็เคยเลี้ยงดูมารดาบิดามาก่อน จากนั้นตรัสสุวรรณสามชาดก ในมหานิบาต แล้วตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายการเลี้ยงมารดาบิดาเป็นวงศ์ของบัณฑิตทั้งหลาย จากนั้น ทรงประกาศสัจจะทั้งหลาย ในเวลาจบสัจจะ ภิกษุนั้นได้เป็นพระโสดาบัน

บุตรผู้เลี้ยงดูมารดาบิดาย่อมพ้นจากภัยอันตราย

บุคคลผู้บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดา แม้ถูกยิงด้วยลูกศรอาบยาพิษก็พ้นจากทุกข์คือความตาย อย่างเช่นสุวรรณสามโพธิสัตว์

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เป็นดาบสชื่อ**สุวรรณสาม** อยู่ในอาศรมที่ท้าวสักกะประทาน ใกล้ฝั่งแม่น้ำชื่อมิคสัมมตา ในกรุงพาราณสี ปรนนิบัติมารดาบิดาตาบอด สมัยนั้นกษัตริย์กรุงพาราณสีพระนามว่า กปิลยักษ์ เพราะพระองค์มีความโลภในเนื้อ (กวาง, สัตว์ที่มีหนังเป็นประโยชน์) จึงทรงมอบราชสมบัติแก่พระมารดา เสด็จไปสู่ป่าหิมพานต์พระองค์เดียว ทรงฆ่าเนื้อแล้วเสวยเนื้อ พลางเสด็จเที่ยวไปถึงที่นั้น ทรงพบรอยเท้าเนื้อที่ท่าตักน้ำดื่มของสามดาบส จึงทรงทำซุ้มด้วยกิ่งไม้ซ่อนพระองค์อยู่ พอถึงเวลาเย็น ทรงเห็นสามดาบสเดินมาพร้อมฝูงเนื้อติดตามห้อมล้อม อาบน้ำเสร็จแล้วกำลังจะไป จึงยิงลูกศรอาบยาพิษพระโพธิสัตว์พอถูกยิงก็ล้มลงนอน ขณะที่มองหาคนทำผิดอยู่ ได้พูดจาอ่อนหวาน พระราชาทรงสดับวาจานั้น ทรงดำริว่า ผู้นี้แม้ถูกเรายิงล้มลงแล้ว ยังไม่ด่าไม่ตำหนิเรา แต่กลับร้องเรียกด้วยถ้อยคำน่ารัก พอเสด็จไปใกล้ ทรงเห็นสามดาบสเจ็บปวดทรมานก็ทรงกันแสง

ขณะนั้น เทพธิดาชื่อ วสุนธรี อยู่ประจำที่เขาคันธมาทน์ เคยเป็นมารดาพระมหาสัตว์ในอัตภาพที่ ๗ รู้เหตุนั้นแล้วคิดว่า ถ้าเราไม่ไปที่นั้น พ่อสามบุตรเราจะตาย เมื่อเขาตาย มารดาบิดาของพ่อสามก็อดอาหารชูบผอมตาย แม้พระราชาก็จะมีพระหฤทัยแตกสิ้นพระชนม์ แต่เมื่อเราไป พระราชาจะเสด็จไปอาศรม แล้วพามารดาบิดาของพ่อสามมา เมื่อมาแล้วจะทำสัจจกิริยา เราเองก็จะทำ ด้วยวิธีนี้ บุตรเราจะได้ชีวิต แม้มารดาบิดาของเขาจะหายจากตาบอด ฝ่ายพระราชาจะทรงสดับเทศนาของพ่อสามแล้วเสด็จไปสู่พระนคร ทรงทำบุญทั้งหลายมีทานเป็นต้น ครองราชสมบัติโดยธรรม แล้วจักเกิดในสวรรค์ เมื่อเทพธิดาคิดอย่างนี้แล้ว จึงไปที่นั้นไปปรากฏกายให้เห็น ยืนในอากาศกล่าวว่า

มหาราชเจ้า พระองค์จงทรงเลี้ยงคนตาบอดทั้งสองนั้นเหมือนพ่อสามเถิด เมื่อเป็นอย่างนั้น พระองค์จะไปสู่สุคติ

พระราชาสดับคำนั้นแล้ว เสด็จไปอาศรมเพื่อเลี้ยงดูมารดาบิดาของสามดาบสทรงเล่าเรื่องราวทั้งหมด เมื่อมารดาบิดาของสามดาบสทูลว่า มหาราชเจ้า ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์โปรดนำข้าพเจ้าทั้ง ๒ ไปที่นั้นด้วยเถิด ก็ทรงนำท่านทั้ง ๒ ไปหาสุวรรณสาม เมื่อมารดาบิดาของสามดาบสมาถึง ก็ได้ทำสัจจกิริยา สามดาบสนอนพลิกตัว จากนั้นเทพธิดาได้ทำสัจจกิริยา พอจบสัจจกิริยา สามดาบสก็หายโรค ลุกขึ้นได้ ความอัศจรรย์ทุกอย่าง คือ การหายโรค การหายจากตาบอดอรุณขึ้น และการที่ชนทั้ง ๔ นั้นปรากฏในอาศรม ด้วยอานุภาพแห่งเทพธิดา ได้มีในขณะเดียวกัน

ต่อมา พระโพธิสัตว์แสดงธรรมแก่พระราชาว่า บุคคลผู้เลี้ยงดูมารดาบิดาโดยธรรม แม้เทวดาก็ช่วยแก้ไข นักปราชญ์ก็สรรเสริญเขาในโลกนี้ ในโลกหน้าเขาก็บันเทิงในสวรรค์ แล้วแสดงราชธรรมจริยา ๑๐ ประการว่า ขอให้พระราชาทรงประพฤติราชธรรมในพระมารดาพระบิดา ในพระโอรสและพระชายา เป็นต้น เพราะเป็นเหตุให้ผู้ประพฤติไปสู่สวรรค์ และสุดท้ายขอให้พระราชาทรงประพฤติธรรมเทวดามีพระอินทร์เป็นหัวหน้า พร้อมทั้งพรหม บรรลุทิพย์ คือ ได้ยศอันเป็นทิพย์ในเทวโลกและพรหมโลก เพราะธรรมคือสุจริตมีกายสุจริตเป็นต้น ที่ตนประพฤติดีแล้วในโลกนี้ ฉะนั้น ขอพระองค์แม้สละพระชนม์ก็อย่าทรงประมาทธรรม

พระราชาทรงสดับคำนั้นแล้ว มีพระราชหฤทัยยินดี ทรงรับศีล ๕ ทรงไหว้พระโพธิสัตว์ เสด็จไปยังพระนครของพระองค์ ทรงทำบุญ มีทาน เป็นต้น ทรงครองราชย์สมบัติโดยธรรม เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ได้เสด็จเข้าถึงสวรรค์ ฝ่ายพระโพธิสัตว์ทำฌานและอภิญญาให้บังเกิด แล้วเข้าถึงพรหมโลกพร้อมกับมารดาบิดา

ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดา บุตรพึงบำรุงอย่างไร

มารดาบิดา เรียกว่า ทิศเบื้องหน้า เพราะเป็นผู้มีอุปการะเลี้ยงดูบุตรมาก่อน บุตรพึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ ประการ คือ

๑. **เราอันท่านเลี้ยงแล้ว จักเลี้ยงท่านตอบ** เราเป็นผู้ที่มารดาบิดาเลี้ยงดูตั้งแต่เกิด ด้วยการทำให้บุตรได้รับความสุขและปราศจากความทุกข์ต่างๆ ให้ดื่มน้ำนม ให้ข้าวปลาอาหารจนเติบใหญ่ คราวป่วยท่านดูดน้ำมูก เช็ดน้ำมูกให้ อาบน้ำให้ แต่งตัวให้ เลี้ยงดู ประคับประคองบุตร ฉะนั้น เราจะเลี้ยงมารดาบิดาผู้แก่ด้วยกิจ เช่นการล้างเท้าให้อาบน้ำ ให้ข้าวต้ม ข้าวสวยเป็นต้น

๒. **จักช่วยทำกิจของท่าน** เราจักพักกิจการงานของตนไว้ ไปทำกิจที่เกิดขึ้นในเรือนของมารดาบิดา

๓. **จักดำรงวงศ์สกุล** เราจะไม่ให้สมบัติของมารดาบิดา มีนา เงินทอง เป็นต้น ฉิบหายไป จะรักษาไว้ จะนำมารดาบิดาออกไปจากวงศ์ที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม แล้วตั้งไว้ในวงศ์ที่ตั้งอยู่ในธรรม จะไม่ตัดทอนภัตรทั้งหลายที่วงศ์สกุลนำมาแล้ว แต่จะให้เป็นไปด้วยดี

๔. **จักปฏิบัติตนให้เป็นผู้ควรรับทรัพย์มรดก** เราจักประพฤติตนอยู่ในโอวาทของมารดาบิดา เพราะมารดาบิดาย่อมถึงการตัดขาดคือสละบุตรที่ไม่ประพฤติตนอยู่ในโอวาทของตน ผู้ปฏิบัติผิด ทำให้ไม่เป็นบุตร บุตรเช่นนั้นเป็นผู้ไม่ควรรับทรัพย์มรดก แต่จะทำบุตรผู้ประพฤติตนอยู่ในโอวาทให้เป็นเจ้าของสมบัติในสกุล

๕. **เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว** จักตามเพิ่มทักษิณาให้ เราจักทำการให้ส่วนบุญแก่มารดาบิดา ตามเพิ่มทานให้ ตั้งแต่วันที่ ๓ เพื่อให้ทานนั้นถึงแก่มารดาบิดาที่ล่วงลับไป

ถามว่า ทานนั้นจะถึงมารดาบิดาผู้ล่วงลับไปแล้วหรือไม่ เรื่องนี้พระศาสดาตรัสแก่ชาณุโสณีพราหมณ์ มีใจความว่า ทานที่มิตรและอำมาตย์ หรือญาติสาโลหิต ตามส่งให้ ย่อมไม่สำเร็จแก่ผู้ล่วงลับที่เกิดเป็นสัตว์นรก สัตว์เดรัจฉาน มนุษย์และเทวดา เพราะสัตว์นรก ดำรงอัตภาพอยู่ได้ด้วยอาหารคือกรรมเป็นเหตุเกิดในนรก สัตว์เดรัจฉานดำรงอัตภาพอยู่ได้ด้วยหญ้าและใบไม้ เป็นต้น มนุษย์ดำรงอัตภาพอยู่ได้ด้วยข้าวสุกและขนม เป็นต้น และเทวดาดำรงอัตภาพอยู่ได้ด้วยสุธาโภชน์ เป็นต้น แต่ทานที่มิตรและอำมาตย์ หรือญาติสาโลหิต ตามส่งให้ ย่อมสำเร็จแก่ผู้ล่วงลับที่เกิดในเปรตวิสัย เพราะเปรตย่อมดำรงอัตภาพอยู่ได้ในเปรตวิสัยด้วยของไม่สะอาด มีน้ำลายและน้ำมูก เป็นต้น หรือด้วยทานที่มิตรและอำมาตย์ หรือญาติสาโลหิตของเขาตามส่งให้ ถ้าญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปไม่เข้าถึงฐานะบริโภคทานนั้นได้ ญาติสาโลหิตอื่นๆ ผู้ล่วงลับไปที่เข้าถึงฐานะคือเกิดเป็นเปรตย่อมบริโภคทานนั้น เพราะโอกาสที่บุคคลจะว่างเว้นจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วโดยกาลช้านานนี้ ย่อมไม่มี

ถามว่า ถ้าทานที่ตามส่งให้ไม่สำเร็จแก่ผู้ล่วงลับไป เพราะไม่อยู่ในฐานะที่จะบริโภคทานนั้นได้ เช่น เกิดเป็นสัตว์นรก สัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ใครจะบริโภคทานนั้น **ตอบว่า** ฐานะที่จะพึงว่างจากญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยกาลช้านานนี้ไม่ใช่ฐานะ ไม่ใช่โอกาส ถึงอย่างไรแม้ทายกผู้ถวายทานก็ไม่ไร้ผล คือ ทายกมุ่งหมายผู้ใดจึงให้ทาน ทานนั้นจะสำเร็จก็ตาม ไม่สำเร็จก็ตาม ทายกย่อมได้ผลแห่งทานนั้นแน่นอน

ถ้าญาติทั้งหลายถวายทานแล้ว กล่าวว่า “**อิทำ โน ญาตีนำ โหตุ** ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า” เปรตทั้งหลายเหล่านั้นไปในที่นั้นแล้วอนุโมทนาทานนั้นก็ถึงแก่เปรตเหล่านั้น และเปรตเหล่านั้นได้สมบัติ เหมือนพวกเปรตที่เคยเป็นญาติของพระเจ้าพิมพิสาร

บุตรผู้เลี้ยงดูมารดาบิดาได้รับประโยชน์เกื้อกูลในปัจจุบัน

ทิศเบื้องหน้าคือมารดาบิดาที่บุตรเลี้ยงดูแล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยฐานะ ๕ ประการ คือ ห้ามบุตรจากความชั่ว ให้บุตรตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปะ จัดหาภรรยาที่สมควรให้ มอบทรัพย์มรดกให้ในเวลาสมควร

๑. **ห้ามบุตรจากความชั่ว** มารดาบิดากล่าวโทษที่บุตรทำกรรมชั่ว เช่น ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เป็นต้น ที่บุตรกำลังทำในปัจจุบันและจะทำในอนาคต ย่อมห้ามว่าลูกอย่าทำบาปกรรมเช่นนี้นะ ย่อมติเตียนแม้บาปกรรมที่บุตรทำแล้ว

๒. **ให้บุตรตั้งอยู่ในความดี** บางครั้งมารดาบิดาต้องเอารางวัลมาให้บุตร แล้วใช้ให้ทำกุศล เช่น การสมาทานศีลเป็นต้น เหมือนอย่างอนาถบิณฑิกเศรษฐี

เศรษฐีพูดกะบุตร ชื่อกาฬะ ที่ไม่ทำกุศลมีการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นต้นว่า ลูก จงรักษาอุโบสถ ฟังธรรมในวัดแล้วกลับมา พ่อจะให้ทรัพย์ ๑๐๐ กหาปณะ นายกาฬะอยากได้ทรัพย์จึงรักษาอุโบสถ ไปถึงวัดแล้วไม่อยากฟังธรรม นอนหลับอยู่ในที่สบาย รุ่งเช้าก็กลับบ้าน เมื่อยังไม่ได้ทรัพย์ก็ไม่ยอมทานข้าว รุ่งเช้าวันหนึ่งเศรษฐีบอกว่า ลูกจงเรียนธรรมะบทหนึ่งในสำนักพระศาสดาแล้วจึงกลับมา พ่อจะให้ลูก ๑,๐๐๐ กหาปณะ เขาต้องการเรียนธรรมะบทเดียวแล้วหนีไป แต่พระศาสดาทำให้เขากำหนดจดจำไม่ได้ เขาจึงลืมธรรมะบทนั้น จึงคิดว่าจะเรียนธรรมะบทต่อๆ ไป ขณะยืนฟังอยู่ ได้เป็นพระโสดาบัน วันรุ่งขึ้น กลับบ้านพร้อมกับพระศาสดา นึกละอายใจเพราะเศรษฐีเอาทรัพย์มาให้ต่อหน้าพระศาสดา ไม่อยากจะรับห่อทรัพย์ ๑,๐๐๐ กหาปณะ ที่บิดาส่งให้

๓. **ให้ศึกษาศิลปะ** มารดาบิดาทราบว่าบุตรตั้งอยู่ในโอวาทของตน จึงให้ศึกษาศิลปะวิชาการต่างๆ ที่ไม่มีโทษ ในสมัยก่อน เช่น มุทธา คือการตั้งสัญญาไว้ที่ข้อนิ้วมือทั้งหลาย แล้วนับด้วยปลายนิ้วมือโดยนัยว่า เมื่อจับข้อนิ้วมือนี้แล้ว เป็น ๑๐๐ เมื่อจับข้อนิ้วมือนี้เป็น ๑,๐๐๐ เป็นต้น ในสมัยนี้ ก็คือให้เข้าเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นปฐมวัยศึกษาถึงอุดมศึกษา

๔. **จัดหาภรรยาที่สมควรให้** มารดาบิดาจัดหาภรรยาที่สมควรคือคู่ควรกันด้วยสกุล มารยาท รูปร่าง โภคทรัพย์ และบริวาร เป็นต้น

๕. **มอบทรัพย์มรดกให้ในเวลาสมควร** มารดาบิดาย่อมให้ทรัพย์ในสมัย ๒ คือ ๑. **นิจจสมัย** สมัยที่ให้ทรัพย์เนืองๆ เช่น มารดาบิดาให้โอวาทบุตรว่า ลูกจงลุกขึ้นๆ ถือเอาโภคทรัพย์นี้ โภคทรัพย์นี้เป็นเสบียงของลูก ลูกจงใช้โภคทรัพย์นี้ทำกุศล ๒. **กาลสมัย** สมัยที่สมควรจะให้ เช่น มารดาให้ในกาลที่ไว้จุกตอนเป็นเด็ก เมื่อบุตรธิดาเป็นหนุ่มสาว เมื่อบุตรธิดาแต่งงานมีครอบครัว หรือในกาลที่ให้โอวาทบุตรผู้นอนบนเตียงเป็นที่ตาย ในปัจฉิมกาลว่า ลูกจงทำกุศลด้วยโภคทรัพย์นี้

สรุป

ญาติโยมสาธุชนทั้งหลาย หัวข้อพุทธภาษิตที่ตั้งไว้ในเบื้องต้นว่า **พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร** เป็นต้น ก็มีอรรถาธิบายขยายความดังกล่าวแล้ว ส่วนใจความสำคัญของธรรมภาษิตนี้ มีดังนี้

มารดาบิดาคือผู้กำเนิดบุตร เป็นผู้อนุเคราะห์บุตรของตน คือ อุปการะบำรุงเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่เล็กจนเติบใหญ่ ให้สามารถเลี้ยงตนและครอบครัวได้ เป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร ฉะนั้น จึงเรียกท่านทั้ง ๒ ว่า *พรหม* เพราะมีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในบุตร, *บูรพาจารย์* เพราะเป็นอาจารย์คนแรกของบุตร เช่น สอนให้นั่ง ให้ยืน ให้พูด เป็นต้น, *อาหุเนยยบุคคลของบุตร* เพราะเป็นผู้ควรรับปัจจัย ๔ ที่บุตรนำมาบูชา เพราะฉะนั้น บุตรผู้เป็นบัณฑิตพึงตอบแทนด้วยกิจ ๒ อย่าง คือ ด้วยการกราบไหว้และสักการะคือปัจจัย ๔ และด้วยฐานะ ๕ ประการ เช่น เราอันท่านเลี้ยงมาแล้ว จักเลี้ยงท่านตอบ เป็นต้น เพราะบุตรทั้งหลายผู้ปรนนิบัติเลี้ยงดูมารดาบิดานั้น บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญในโลกนี้ ละจากโลกนี้ไปแล้วก็ดำรงอยู่ในสวรรค์ บันเทิง ร่าเริง ด้วยทิพยสมบัติ และมารดาบิดาย่อมสงเคราะห์ด้วยฐานะ ๕ ประการ เช่น ห้ามบุตรจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี เป็นต้น มีนัยดังพรรณนามาฉะนี้

๔
วางใจอย่างไรเมื่อไปงานศพ

งานศพหรือที่เรียกว่างานฌาปนกิจ เป็นงานที่ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องจัดขึ้น เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ผู้วายชนม์ คนที่ทราบข่าวก็จะมาร่วมบุญกับเจ้าภาพ ในงานเช่นนี้ มีการบำเพ็ญบุญหลายอย่าง เช่น ถวายทาน รักษาศีล เป็นต้น และที่สำคัญคือการฟังพระสวดพระอภิธรรม

พระอภิธรรม ญาติโยมส่วนใหญ่ฟังไม่รู้เรื่อง แปลไม่ออก ไม่เข้าใจความหมาย ไม่รู้ว่าฟังแล้วได้ประโยชน์อะไร จึงไม่เห็นความสำคัญ และฟังไปตามประเพณีเท่านั้น

ความจริงการจัดงานศพก็ดี การฟังพระสวดพระอภิธรรมก็ดี เป็นบุญใหญ่ของเจ้าภาพและผู้มาร่วมงาน เป็นการอุทิศส่วนบุญที่ได้ทำแล้วแก่ผู้วายชนม์ด้วย ดังนั้น **การวางใจที่ถูกต้อง**เท่านั้น ที่จะช่วยให้ทุกคนได้รับประโยชน์สูงสุดจากงานนี้

ฉะนั้นวันนี้อาตมาจะได้นำธรรมเทศนาที่พูดถึงเรื่องการบำเพ็ญบุญ และการวางใจเมื่อไปงานศพ ซึ่งอาตมาได้แสดงไว้แก่คณะเจ้าภาพและญาติโยมในงานฌาปนกิจ ณ วัดแห่งหนึ่ง จึงขอให้ญาติโยมทั้งหลายได้นำสาระจากเทศนาต่อไปนี้ เป็นแนวทางในการวางใจให้ถูกต้องสืบไป

มางานศพได้บุญกิริยาวัตถุอะไรบ้าง

ในงานศพ ญาติโยมทั้งหลายได้ตั้งจิตเป็นกุศลว่า วันนี้จะไปทำบุญ ด้วยการเป็นเจ้าภาพบ้าง ไปร่วมฟังสวดพระอภิธรรมบ้าง ให้แก่ผู้วายชนม์ ด้วยจิตที่คิดว่าจะไปทำบุญ ด้วยการฟังพระสวดอภิธรรม ซึ่งเป็นธัมมัสสวนมัยกุศล แต่พอมาถึงงานแล้ว ได้เพิ่มบุญเพิ่มกุศลอีกหลายอย่าง คือ

ทานมัยกุศล ได้ถวายทาน **สีลมัยกุศล** ได้รักษาศีล **ภาวนามัยกุศล** ได้เจริญภาวนา **อปจายนมัยกุศล** ได้อ่อนน้อมถ่อมตน ได้ทำความเคารพพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ **เวยยาวัจจมัยกุศล** ได้ช่วยขวนขวายกิจต่างๆ

หลังจากนั้นต่อมา **ปัตติทานมัยกุศล** ก็จะได้มีการแบ่งส่วนบุญอุทิศส่วนบุญกุศลไปถึงผู้ที่จากไป **ปัตตานุโมทนามัยกุศล** การอนุโมทนาบุญกุศลซึ่งกันและกัน และ**ธัมมัสสวนมัยกุศล** ได้มีโอกาสฟังพระสวดก็ดี ฟังพระแสดงพระธรรมเทศนาก็ดี ก็เป็นธัมมัสสวนมัยกุศล ส่วน **ธรรมเทศนามัยกุศล** นั้นได้แก่ผู้แสดงธรรมก็ดี พระสงฆ์ผู้สวดพระอภิธรรมก็ดี หรือญาติโยมผู้บอกข่าวบุญว่าวันนี้จะมีการสวดพระอภิธรรมก็ดี ล้วนได้บุญข้อนี้

และบุญข้อสำคัญก็คือ **ทิฏฐุชุกรรมมัยกุศล** การทำความเห็นให้ถูก ข้อนี้สำคัญมากในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ

ทำความเห็นให้ถูก จะเห็นอย่างไร ในสิ่งแรกก็คือเห็นว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง มีกรรมเป็นที่อาศัย ใครทำกรรมใดก็ได้เป็นทายาทของกรรมนั้น นี้ก็เป็นบุญกิริยาวัตถุ ญาติโยมทั้งหลายตั้งใจจะมาฟังพระสวด แต่มาแล้วได้บุญกิริยาวัตถุครบทั้ง ๑๐ กลับไป

วางใจอย่างไรเมื่อไปงานศพ

ที่สำคัญมากในงานศพมาทำอะไร หลายคนบอกว่ามาแสดงตนให้เจ้าภาพเห็นหน้า หรืออาจจะมีทานข้าวต้มหรืออะไรๆ ตามประเพณีความจริงหลายๆ ท่านที่มาในงานศพนี้ก็เคยไปในงานศพแล้วหลายครั้ง บางท่านได้คติธรรมจากงานศพ บางท่านได้ธุรกิจในงานศพ บางท่านก็มาเจอเพื่อนเก่าในงานศพ หลายเรื่องหลายประเภท แต่ที่สำคัญก็คือญาติโยมมาในงานศพ ทำอย่างไรจึงจะได้ประโยชน์สูงสุด นั้นก็คือ **“การวางใจ”** วางใจอย่างไร

การวางใจ

การวางใจเมื่อมาในงานศพ วางใจ ๓ ระดับ อย่างไรเรียกว่าวางใจเป็น **ก็คือในลักษณะน้องๆ โยนิโสมนสิการ คือพิจารณาถึงเหตุแห่งการมา ว่าจริงๆ แล้วไปฟังพระสวดพระอภิธรรมอย่างเดียวหรือว่าไปทำอะไรบ้าง**

พอมาถึงงานศพ สิ่งแรกพอเห็นศพ ให้นึกถึง **มรณานุสสติกรรมฐาน**ไว้ก่อน เมื่อนึกถึงมรณานุสสติกรรมฐานแล้วหรือระลึกถึงความตายแล้ว ศพที่เราจะไปอาศัยเหตุแล้วทำบุญทำกุศลนั่นแหละศพนั้นเป็นอาจารย์ใหญ่ให้แก่เรา

ในสมัยพุทธกาลเมื่อมีงานศพขึ้นเมื่อไหร่ **พระพุทธเจ้าจะทรงอาศัยศพที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามาเป็นอาจารย์ใหญ่ แล้วตรัสเทศนาให้พระได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลจำนวนมากมาย** ณ ปัจจุบันก็มีการบริจาคศพเป็นอาจารย์ใหญ่เพื่อให้นักศึกษาแพทย์ได้ศึกษาสรีรวิทยา และองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ศพเป็นอาจารย์ทำให้ปุถุชนได้เป็นพระอริยะมาแล้วนับจำนวนไม่ถ้วน

วางใจ ๓ ระดับ

เพราะฉะนั้น ศรัทธาญาติโยมสาธุชนมาในงานศพฟังพระสวดพระอภิธรรม ก็ฟังไม่รู้เรื่อง ก็รู้ว่า *กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา* ได้ยินบ่อย แต่อาจจะแปลไม่ออก ไม่เข้าใจเนื้อหาสาระของการฟังพระอภิธรรมจริงๆ คืออะไร ฟังไปแล้วได้ประโยชน์อะไร ใครฟังแล้วเข้าใจ ใครฟังแล้วได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราเหลือแค่ประเพณี พอเหลือแค่ประเพณี จึงไม่เข้าใจ จึงไม่ให้ความสำคัญ

แต่วันนี้จะนำสิ่งเหล่านี้มาฝากญาติโยมว่าไปงานศพจากวันนี้เป็นต้นไปวางใจให้ถูก วางใจ ๓ ระดับคือ

๑. **วางใจแบบค้างคาว** ฟังไม่รู้เรื่อง แต่ตั้งใจฟังด้วยอาการอันสงบ ก็จะได้ประโยชน์

๒. **วางใจแบบผู้รู้** ฟังออก เข้าใจ แปลได้เข้าใจความหมาย

๓. **วางใจแบบนักปฏิบัติธรรม** นั่งฟังไม่ต้องแปล ไม่ต้องเข้าใจความหมาย นั่งบริกรรมอยู่ในใจว่าได้ยินหนอ ได้ยินหนอ เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินคือจิตที่เกิดทางหูเป็นนามอย่างนี้ ทั้งรูปนามไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นต้น

มี ๓ ระดับด้วยกันในการวางใจสำหรับฟังพระสวดพระอภิธรรม ซึ่งจะได้อธิบายขยายความต่อไป

๑. วางใจแบบค้างคาว

ฟังแบบไม่รู้เรื่องวางใจแบบค้างคาว ค้างคาวไม่ใช่คน เป็นสัตว์เดรัจฉาน อะไรเอ่ย เป็นนกก็มีหู เป็นหนูก็มีปีก แล้วก็บินได้อีกต่างหาก ก็คือค้างคาวนี่แหละ ปริศนาค้างคาว ค้างคาวเกี่ยวอะไรกับการทำใจในงานฟังพระสวดพระอภิธรรม

ในสมัยก่อนพระปฏิบัติธรรมอยู่ในถ้ำในป่า ตกเย็นสวดมนต์ทำวัตร เจริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ จบแล้วก็เอาบทนั้นมาสวด เอาบทนี้มาสวด ช่วงนั้นถึงเวลาที่จะต้องทบทวนพระอภิธรรม พอสวดมนต์ทำวัตรเจริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ จบแล้ว ก็สวดพระอภิธรรม พระก็เอามาสวดกันลืม สวดอยู่ในถ้ำ ก็เริ่มสวด *กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา* สวดไปจนถึง *เหตุปจฺจโย อารมฺมณปจฺจโย* เป็นต้น

ในขณะที่พระท่านสวดอยู่นั่นเอง ฝูงค้างคาวที่อาศัยอยู่ในถ้ำนั้นเอาจิตไปเกาะอยู่ในเสียง เสียงนี้ค้างคาวฟังไม่รู้เรื่อง แต่เสียงนี้ไม่ใช่เสียงที่จะมาทำอันตรายตน ค้างคาวเอาจิตไปเกาะอยู่ในเสียง ไม่เข้าใจความหมายเลย รู้เพียงว่าเสียงนี้ไม่มาทำร้ายตัวเอง เมื่อจิตไปเกาะอยู่ในเสียงนานเกินไป เพลินไป เกิดอะไรขึ้น เท้าที่เกาะอยู่ที่ผนังมันก็ลืม หลุดร่วงหล่นลงไป ศีรษะกระแทกพื้นเสียชีวิต

ค้างคาวประมาณ ๕๐๐ ตัว จิตไปเกาะอยู่ในเสียง ตอนสุดท้ายก็หลุดร่วงลงมาเสียชีวิต ไปเกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์ แม้ค้างคาวที่ฟังไม่รู้เรื่องยังได้เกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์ เพราะฉะนั้นสิ่งที่พระสวดอยู่ เป็นเสียงสวรรค์จริงๆ มีนก มีกบ มีไก่ ในสมัยพุทธกาลฟังพระสวดฟังพระเทศน์แบบไม่เข้าใจ สัตว์เดรัจฉานหลายตัวเอาจิตไปเกาะอยู่ในเสียงที่ฟังไม่รู้เรื่อง และเสียงนี้มีพลังเสียงอะไร

เสียงที่พระสวดเป็นภาษาบาลี มีพลังอย่างไร

- เสียงนี้เป็นเสียงเดียวในโลกที่ **ปั้นดินให้เป็นดาว**ได้ (สวดพุทธคุณ ๑๐๘ จบ)
- เสียงนี้เป็นเสียงเดียวในโลกที่ **ปั้นเด็กให้เป็นเณร**ได้ (รับไตรสรณคมน์)
- เสียงนี้เป็นเสียงเดียวในโลกที่ **ปั้นเณรให้เป็นพระ**ได้ (สวดญัตติจตุตถกรรมวาจา)
- เสียงนี้เป็นเสียงเดียวในโลกที่ **ปั้นพระปุถุชนให้เป็นพระอริยะ**ได้ (น้อมเข้าหาองค์ธรรมได้)
- เสียงนี้เป็นเสียงเดียวในโลกที่ **รักษาพระศาสนา**ได้ (ถอดรหัสธรรมได้ทุกตัวอักษร)

เสียงอะไรหรือ...**เสียงสวดภาษาบาลี**

ที่บอกว่า**ปั้นดินให้เป็นดาว** เราก็เห็นกันอยู่ เอาดินอะไรมาปั้นเป็นรูปอะไรก็แล้วแต่ นิมนต์พระมาสวดพุทธคุณ ๑๐๘ จบ มูลค่าของดินที่เอามาปั้นก็ ๓๐ บาท ๔๐ บาท ๕๐ บาท แต่พอสวดบาลีพุทธคุณ ๑๐๘ จบ ก็จบพิธีอันนี้ ๑๙๙ บาท อันนี้ ๓,๐๐๐ บาท อันนี้ ๑๐,๐๐๐ บาท ปั้นดินให้เป็นดาวของแท้ เสียงนี้สุดยอด ถ้าสวดเป็นภาษาไทยไม่มีใครเชื่อถือ แต่ถ้าสวดเป็นภาษาบาลี ก็สวด **อิติปิโส**นั่นแหละ ๑๐๘ จบ ปั้นดินให้เป็นดาวจริงๆ

ในช่วงจตุคามรามเทพกำลังนิยม ตอนนั้นที่สนามหลวงมูลค่าจตุคาม ๕ บาทแต่พอเข้าไปในวัดมหาธาตุฯ นิมนต์พระสวดให้หน่อยมูลค่าเพิ่มเป็น ๑๐๐ กว่า อ้าว...ทำพิธีเต็มที่เลย มูลค่า ๙๙๙ บาท เต็มที่สุดๆ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ปั้นดินให้เป็นดาวของแท้ ภาษานี้มีพลัง

ส่วน**ปั้นเด็กให้เป็นเณร** ก็ให้สวดรับไตรสรณคมน์ ตั้งแต่ *นโม ตสฺส* ...พอจบ *ตติยมฺปิ สพฺพํ สรณํ คจฺฉามิ* เป็นสามเณรเรียบร้อยแล้ว อย่างนี้เรียกว่า ภาษาปั้นเด็กให้เป็นเณร

แล้ว**ปั้นเณรให้เป็นพระ**ล่ะ ก็สวดกรรมวาจา *สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ* ...พอสวดกรรมวาจาจบคำรบ ๔ ที่เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมวาจา จากเณรก็เป็นพระ ภาษานี้เรียกว่า กรรมวาจาสมบัติ

หลังจากนั้นพอเป็นพระแล้ว สมัยพุทธกาลมีการแสดงธรรมด้วยภาษาบาลีนี่แหละ พระอัสสชิแสดงธรรมแก่อุปติสสมาณพ ว่าที่พระสารีบุตรว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุ̃ ตถาคโต (อาห)
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํ วาที มหาสมโณ

(วิ.มหา. ๓/๔/๕๒)

พอจบคาถานี้ อุปติสสมาณพฟังแล้วได้ดวงตาเห็นธรรม คือได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ธรรมจักขุ ดวงตาเห็นธรรม คือพระโสดาบัน ถ้าปัญญาจักขุ คือมรรคเบื้องบน ๓ สกทาคามี อนาคามี อรหันต์

คาถานี้พูดถึงอะไร เราก็สวดได้ เราก็แปลได้ ทำไมเราไม่บรรลุ เพราะเราเข้าไม่ถึง

เย ธมฺมา เราแปลว่า ธรรมทั้งหลายเหล่าใดยังไม่เห็นว่าธรรมหมวดไหน แต่**อุปติสสมาณพ** ฟังแล้วเข้าใจว่า **เย ธมฺมา** ทุกขสัจจะทั้งหลายเหล่าใด ทุกขสัจจะ **เหตุปฺปภวา** มีเหตุเป็นแดนเกิด คือสมุทัยสัจจะ **เตสํ เหตุ̃ ตถาคโต อาห, ตถาคโต** พระตถาคต **อาห** ย่อมตรัส **เตสํ เหตุ̃** ซึ่งเหตุเกิดและเหตุดับของธรรมทั้งหลายเหล่านั้น ก็คือตรัสนิโรธสัจจะ และมัคคสัจจะ ด้วยคาถานี้ ได้พูดถึงอริยสัจจ์ทั้ง ๔

เมื่อพระอัสสชิแสดงคาถานี้ อุปติสสมาณพ คือว่าที่พระสารีบุตร ได้ฟังคาถานี้แล้ว แปลได้เข้าใจความหมาย ถอดรหัสธรรมได้ทุกตัวอักษรเกิดอะไรขึ้น **โยนิโสมนสิการ**ตาม ฟังแล้วเข้าใจเกิด **สุตมยปัญญา** คิดตามได้ ใช้โยนิโสมนสิการ แล้วเกิด**จินตามยปัญญา**แล้วก็ฟัง พอจบ**อาห**เท่านั้นแหละ ก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ก็คือเกิด**ภาวนามยปัญญา** อย่างนี้เรียกว่า **ปั้นปุถุชนให้เป็นอริยะ**

เพราะฉะนั้นภาษาบาลีนี้จึงมีความสำคัญมาก และนอกจากปั้นพระปุถุชนให้เป็นพระอริยะแล้ว **ยังช่วยรักษาพระศาสนาไว้ได้** โดยเฉพาะพระศาสนาตอนนี้ มีการถกเถียงกันเรื่องคำแปลเป็นภาษาไทย ฉบับไหนผิดฉบับไหนถูก ฉบับโน้นผิดหรือเปล่า ฉบับนี้ถูกหรือเปล่า มันถูกตามกาลตามเวลา เมื่อถึงเวลาแล้วภาษาไทยมันเปลี่ยนได้ เกิดได้ตายได้

ภาษาบาลีถอดรหัสธรรมได้ทุกตัวอักษร

ภาษาบาลีเป็นอมตะแล้วอยู่ตัวแล้ว เพราะฉะนั้นภาษาไทยนี้แปลขนาดไหนก็ตามยังไม่สามารถแปลแล้วก็บอกองค์ธรรมได้ทุกตัวอักษรเพียงแค่แปลเอาความ แปลเสร็จยังไม่สามารถถอดรหัสได้ ต้องอยู่ในรูปของภาษาบาลี แล้วอาศัยอรรถกถาฎีกามาช่วยยกตัวอย่างง่ายๆ

กุสลา เราก็แปลว่ากุศล อะไรคือกุศล ในคำว่า **กุสลา** แยกเป็น **กุ + สลา**

กุ สิ่งที่น่ารังเกียจ คืออกุศลจิต ๑๒ ดวง

สลา ทำให้สั่นไหว คือกุศลจิต ๒๑ คือมหากุศลจิต ๘ มหัคคตกุศล ๙ มรรคกุศล ๔ ไปทำให้อกุศลจิตสั่นไหว คำว่า**กุสลา** คำเดียว สามารถแปลและถอดรหัสธรรมได้อย่างนี้

ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะได้แก่ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ คือเจตสิก ๓๘ ดวง ที่เข้ามาประกอบในมหากุศลจิต ๘ เป็นต้น

กุสลา ธมฺมา ถ้าแปลและถอดรหัสธรรมไม่ได้ คนอ่านก็อ่านไม่รู้เรื่อง แค่ภาษาอ่านก็ไม่รู้เรื่องแล้ว แปลเสร็จแล้วก็ถอดรหัสธรรมไว้ข้างๆ อีก ก็ยิ่งไม่รู้อ่านยาก ถ้าแปลได้ **กุสลา** กุศลทั้งหลาย **ธมฺมา** สภาวธรรม สภาวธรรมที่เป็นกุศล อย่างนี้ยังพอเข้าใจได้ แต่ถ้าไปใส่องค์ธรรม รหัสธรรมไว้ข้างล่าง อ่านแล้วไม่รู้เรื่อง และไม่อยากจะอ่าน

นี้ก็เป็นตัวอย่างการถอดรหัสธรรม แปลเอาความหมายสำหรับนักศึกษา หรือเพื่อต้องการถอดรหัสธรรม ฟังแล้วได้บรรลุอีกขั้นหนึ่ง

องค์ธรรมหรือรหัสธรรมของบาลีไม่มีความเปลี่ยนแปลง

เพราะฉะนั้นภาษาบาลีนี้กี่ร้อยปีกี่พันปี องค์ธรรมหรือรหัสธรรมอยู่ในตัวอักษรไม่เปลี่ยน แต่ภาษาไทยทุกร้อยปีภาษาเปลี่ยนหมดแล้ว

เมื่ออาตมาเป็นเด็กมีคำหนึ่งนิยมพูดกันมากคือคำว่าเด็กฮาร์ท มายุคนี้เด็กฮาร์ทเขาไม่ใช้แล้ว ยุคนี้เขาใช้อะไร ยุคนี้ก็ใช้คำศัพท์ใหม่เปลี่ยนแปลงใหม่ ทุก ๑๐ ปีคำศัพท์เปลี่ยนหมด แต่ภาษาบาลี ๒,๐๐๐ ปี **เอวํ เม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสิยํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย**... ๒,๐๐๐ ปีก็ยังเหมือนเดิม คำว่า**เอวํ เม สุตํ** ยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยน-แปลง แล้วองค์ธรรมล่ะ

เอวํ ข้าพเจ้าสดับฟังมาแล้วอย่างนี้ **เอวํ** อย่างนี้คืออย่างไร ข้าพเจ้าฟังมากับหู ข้าพเจ้าฟังแล้วเข้าใจจำได้ไม่มีคำว่าลืม **เม** ข้าพเจ้าคือใคร ข้าพเจ้าคือพระอานนท์ **สุตํ** สดับมาแล้ว

เพราะฉะนั้น **เอวัม เม สุตं** นี้ ๒,๐๐๐ ปี ภาษาไทยหรือภาษาที่แปลอาจจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ภาษาบาลียังเหมือนเดิม พอแปลเสร็จแล้วก็ถอดรหัสธรรม สามารถที่จะหาองค์ธรรมได้ทั้งหมด เพราะฉะนั้น ภาษาบาลีจึงช่วยรักษาพระศาสนาได้

และที่สำคัญญาติโยมสวดมนต์แล้วทำไมไม่ขลัง ทำไมไม่ศักดิ์สิทธิ์

สวดมนต์อย่างไรให้เกิดพลัง

ยุคนี้สมัยนี้ บางทีนิมนต์พระมาเต็มสนามหลวง ๓,๐๐๐ รูป สวดแล้วก็ได้บุญได้กุศล แต่ยังไม่มีพลังออกมาทันที

สมัยพุทธกาล เมืองเวสาลีเกิดภัย ๓ ประการ ทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง ขาดแคลนอาหาร โรคภัย มีโรคระบาด อมนุสสภัย อมนุษย์เบียดเบียน แม้รัฐบาลจะใช้วิทยาการสมัยใหม่อย่างไร แต่ก็ไม่สามารถกำจัดแก้ไขภัยทั้ง ๓ ประการนั้นได้ ใครจะช่วยได้ ตอนสุดท้ายหมดทางแล้ว อำมาตย์จึงกราบทูลว่าพระพุทธเจ้าน่าจะช่วยได้ จึงส่งราชทูตไปเฝ้าพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ก็ทรงทราบงานนี้ไม่ใช่งานใหญ่ เป็นงานเล็ก เรายังไม่ต้องไป ส่งลูกศิษย์ไปองค์เดียว พระองค์ดูเหตุการณ์แล้วก็เรียกพระอานนท์มา ตอนนี้เธอไปก่อนเอาสูตรนี้ไปสวดก่อน คือ **รัตนสูตร** พระพุทธองค์ก็สอนรัตนสูตรให้พระอานนท์องค์เดียว พอสวดเสร็จ พระอานนท์ก็มาก่อนเลย มาถึงก็สวดองค์เดียวแล้วก็มีพิธีเริ่มทำน้ำมนต์ตั้งแต่นั้นแหละ

สวดรัตนสูตร ยานีธ ภูตานิ... สวดองค์เดียวเกิดอะไรขึ้น พอสวดยังไม่ทันจบ อมนุษย์ที่อยู่ในเมืองก็หนีออกนอกเมือง โรคระบาดที่กำลังระบาดก็หาย ฝนก็ตก เมื่อก่อนฝนฟ้าก็แล้ง โรคระบาดก็เกิด ทุพภิกขภัย โรคภัย อมนุสสภัย ทั้ง ๓ ประการเบียดเบียนเต็มที่เลย พอพระอานนท์มาสวด ภัย ๓ ประการระงับดับหาย คืนเดียวจบ

คุณสมบัติของผู้สวดมนต์

ทำไมแม้พระอานนท์สวดองค์เดียว แต่สามารถระงับภัยได้ เพราะ

๑. สวดถูกอักขรวิธี
๒. แปลได้เข้าใจความหมายและถอดรหัสธรรมได้ทุกตัวอักษร
๓. มีเมตตาต่อผู้ฟัง

คำว่า**มีเมตตา** สำคัญมาก โยมไม่ต้องถวายปัจจัย ๔ มาสวดด้วยจิตเมตตา อย่างนี้เกิดพลัง ถ้าพระผู้สวดบอกว่าอาตมาก็นั่งรถมาไกลนะ...โยม ค่าน้ำมันล่ะ ค่าโน้นค่านี้ล่ะ ถ้าหวังลาภอยู่อย่างนี้ คุณสมบัติของผู้สวดไม่ครบ ๓ สวดไปได้บุญแต่พลังไม่เกิด ถ้าอยากให้พลังเกิด สวดปุ๊บได้เกิดพลัง ๑. สวดถูกอักขรวิธี เสียงดังฟังชัด ๒. แปลได้เข้าใจความหมาย ๓. มีเมตตาต่อผู้ฟัง ไม่ต้องหวังลาภสักการะใดๆ ทั้งสิ้น ถวายน้ำดื่มก็พอแล้ว ก็สวดด้วยจิตเมตตา ถ้าอย่างนี้แม้สวดองค์เดียวก็ได้ผล พระอานนท์ท่านทำมาแล้ว

ถ้าญาติโยมสวดเอง จะมีผล มีพลังไหม

เพราะฉะนั้นภาษาบาลีนี้มีความขลังมีความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าญาติโยมแปลได้เข้าใจ แต่ถ้าสวดแล้วถ้านิมนต์พระมา ท่านก็หวังค่ารถค่าอะไรบ้าง ทำอย่างไรดี

โยมสวดเองนั่นแหละดีที่สุดแล้ว **๑. โยมต้องเรียนบาลี เพื่อจะได้สวดได้ถูกอักขรวิธี ๒. แปลได้เข้าใจความหมาย ๓. มีเมตตา**

ถ้าโยมทำได้เองสวดเองก็มีผลเร็วมาก แต่ถ้าพระสวดก็ต้องนึกถึงว่าองค์ไหนสวดถูกอักขรวิธีบ้าง ๒. องค์ไหนแปลได้บ้าง ๓. ท่านมีเมตตาไหม ถ้ามีองค์ของผู้สวดครบถ้วน การสวดครั้งเดียวก็มีผลมีพลัง

อยากสวดมนต์ให้มีพลังก็ต้องเรียนบาลี

เพราะฉะนั้นที่สำคัญอยากจะฝากญาติโยม การจะสวดให้มีพลังต้องแปลบาลีได้เข้าใจความหมาย แต่โยมไม่ได้เรียนบาลีจะแปลได้อย่างไร ตอนนี้วัดญาณเวศกวันก็เปิดสอนภาษาบาลีให้ญาติโยม ที่วัดจากแดงก็เปิด ที่วัดพิชัยญาติก็เปิด ที่วัดมหาธาตุฯ ก็เปิด หลายที่เปิดให้แล้ว ญาติโยมสนใจก็เข้ามาเรียนได้ เรียนแล้วไม่ต้องสอบเหมือนพระก็ได้ เรียนเพื่อแปลบทสวดมนต์ได้แค่นี้ก็พอ ศัพท์นี้แปลว่าอย่างไร พอแปลได้ก็เกิดความซาบซึ้ง เกิดศรัทธา แปลได้ด้วย เกิดปัญญาแล้วพลัง ๓ ประการคือ ๑. สวดถูกอักขรวิธี เสียงดังฟังชัด ๒. แปลได้เข้าใจความหมาย ๓. มีเมตตา องค์ ๓ อย่างโยมทำได้ครบ โยมสวดที่บ้านมีพลังทันที และที่สำคัญสร้างศรัทธากับปัญญาคู่กันด้วย สวดแล้วก็ไม่ต้องรอนาน สวดด้วยความเข้าใจ

ภาษาบาลีเท่านั้นที่รักษาพระศาสนาได้

ฝากญาติโยม **อย่าลืมเรียนบาลี** ไม่ต้องสอบ ถ้าโยมไม่มีเวลาเรียน ก็ส่งเสริมพระที่เรียนบาลี สนับสนุนพระที่เรียนบาลีเพื่อ **ช่วยรักษาพระศาสนาได้ด้วย**

ปาลิ แปลว่า รักษา รักษาอะไร

ปิฏกตฺตยํ ปาเลตีติ ปาลิ รักษาพระไตรปิฎก เรียกว่าบาลี

ภาษาอื่นรักษาพระไตรปิฎกไม่ได้ ภาษาไทยก็รักษาพระไตรปิฎกไม่ได้ เพราะภาษาไทยมีเกิดมีตาย และภาษาไทยถอดรหัสหาองค์ธรรมไม่ได้

อย่างเช่น **ปฐวี** คำศัพท์นี้เป็นภาษาบาลี ถ้าแปลเป็นไทย

๑. **ปฐวี** แปลว่า *แผ่นดิน* หมายเอาบัญญัติ

๒. **ปฐวี** แปลว่า *ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก* เป็นต้น ธาตุดิน ๒๐ นี้ เป็นกึ่งบัญญัติกึ่งปรมัตถ์

๓. **ปฐวี** แปลว่า *สภาพที่อ่อนและแข็ง* ถ้าแปลอย่างนี้เป็นปรมัตถ์

คำว่า **ปฐวี** คำเดียว เป็นบัญญัติ แปลว่า แผ่นดิน เป็นกึ่งบัญญัติกึ่งปรมัตถ์ แปลว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นปรมัตถ์ แปลว่า สภาพที่อ่อนและแข็ง แต่ถ้าแปลเป็นไทย ๓ ความหมาย คนอ่านจะไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ คำว่า**ปฐวี** จึงต้องแปลว่าแผ่นดินไปก่อน เอาดินนั้นมาทำเป็นดวงกสิณ เป็นปฐวีกสิณก็ยังได้ แต่ถ้าแปลออกเป็นบัญญัติแล้ว ไปถอดรหัสหาองค์ธรรมจากอรรถกถา ฎีกา อย่างนี้ คือการฟังเพื่อบรรลุเพื่อให้กระจ่างชัด ฉะนั้นขอฝากญาติโยม ภาษาบาลีเป็นสิ่งสำคัญ ช่วยรักษาพระศาสนาได้ด้วย

พระที่รู้ภาษาบาลีจะมอบสมบัติให้แก่ญาติโยม

ที่วัดตอนนี้กำลังส่งเสริมเรียนทั้งบาลีน้อย เรียนทั้งบาลีใหญ่ เรียนทั้งพระไตรปิฎก เรียนทั้งอรรถกถา ฎีกาครบถ้วน เพื่ออะไร เพื่อให้เกิดความรู้ ถ้าพระมีความรู้แล้ว พระจะมอบสมบัติให้แก่ญาติโยม พระมีสมบัติอะไร พระไม่มีสมบัติ แต่จะมอบให้กับญาติโยมได้ คือ ๑. มนุษย์สมบัติ ๒. สวรรค์สมบัติ ๓. นิพพานสมบัติ

มอบมนุษย์สมบัติ คือสอน อุ อา กะ สะ สังคหวัตถุ ๔ โภควิภาคสูตร ถ้าโยมปฏิบัติตาม โยมก็หาสมบัติได้

มอบสวรรค์สมบัติ คือสอนให้ญาติโยมมีศรัทธา ศีล จาคะ สุตะ ปัญญา

มอบนิพพานสมบัติ คือสอนให้ญาติโยมรู้จักตัวเราเองว่ามีแค่รูปนามขันธ์ ๕

หากพระไม่รู้บาลีจะเป็นอย่างไร

ฉะนั้นหน้าที่ของพระก็คือมีความรู้ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วก็มอบสมบัติทั้ง ๓ ให้ญาติโยม แต่ตอนนี้**พระสงฆ์ไม่สามารถจะมอบได้ จึงขอสมบัติจากญาติโยมมาใช้ในวัด** ก็กลับตาลปัตร ที่จริงพระนั่นแหละต้องให้สมบัติทั้ง ๓ อย่างนั้นแก่ญาติโยม โยมยังมีหนี้มีสิน ทำอย่างไรให้ปลดหนี้ปลดสิน โยมยังไปสวรรค์ไม่ได้ ทำอย่างไรให้โยมได้สวรรค์สมบัติ โยมไม่รู้จักตัวเองไปนิพพานไม่ได้ ทำอย่างไรให้โยมรู้จักนิพพานสมบัติ ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่เรียนแล้วจะได้มีวิสัยทัศน์

อุปมาพระจูงโยม โยมจูงพระ

อย่างที่ภาษิตภาคเหนือบอกว่า **ตุ๊เจ้าตาดี จูงศรัทธาตาบอด ตุ๊เจ้าไปบ่ฮอด ศรัทธาตาบอดจูงตุ๊เจ้าตาดี** โยมฟังแล้วอาจไม่เข้าใจความหมาย อาตมาไปอยู่แถวลำปาง พอไปเห็นเขาติดตามต้นไม้ก็เข้าใจทันทีว่า ภาษิตนี้สะท้อนความสัมพันธ์ของพระกับญาติโยมในปัจจุบันอย่างชัดเจน

ตุ๊เจ้าตาดี คือพระสงฆ์องค์เจ้าตาดี ตาดี คือเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เพราะได้เรียนคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้เรียนอรรถกถา ฎีกา พระไตรปิฎก ได้เรียนหมดบาลีน้อยบาลีใหญ่ เรียนแล้วเข้าใจหมด พระอย่างนี้คือผู้มีวิสัยทัศน์ มองเห็นประโยชน์โลกนี้ มองเห็นประโยชน์โลกหน้า มองเห็นประโยชน์สูงสุด นี้เรียกว่า **ตุ๊เจ้าตาดี**

ศรัทธาตาบอด คือศรัทธาญาติโยม รู้จักวิชาทำมาหากิน แต่วิชาในการดำรงชีวิต คือไตรสิกขาญาติโยมไม่รู้ อุปมาเหมือนคนตาบอด ตุ๊เจ้าก็จะจูงว่า

โยม...ทางนั้นไปนรก อย่าไปนะ
โยม...ทางนี้ไปสู่สุคติ ไปได้
โยม...ทางนี้ไปนิพพาน ดีที่สุด
อย่างนี้แหละ ตุ๊เจ้าตาดีจูงศรัทธาตาบอด

แต่ตอนนี้**ตุ๊เจ้าไปบ่ฮอด** พระสงฆ์องค์เจ้าไปไม่รอด ทำไมล่ะ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ก็ไม่ได้เรียน ก็มานั่งเถียงกันไปเถียงกันมาไม่จบไม่สิ้น แต่ถ้าเรียนแล้วก็ไม่ต้องมานั่งเถียงกัน เมื่อตุ๊เจ้าไปบ่ฮอดแล้วทำยังไงล่ะ ศรัทธาตาบอดจูงตุ๊เจ้าตาดี คือศรัทธาญาติโยมซึ่งเปรียบเสมือนคนตาบอดก็จะจูงพระ เช่นว่า

ท่าน...คนไม่เข้าวัด ท่านต้องออกเหรียญสิ เอ้า...ออกเหรียญก็ออก

ท่าน...คนไม่เข้าวัดท่าน ต้องเอาโลงศพให้คนนอน เอ้า...โลงศพให้คนนอนได้เงินด้วย

ท่าน...คนไม่เข้าวัด รดน้ำมนต์สิ เอ้า...รดน้ำมนต์ก็รดน้ำมนต์

ท่าน...คนไม่เข้าวัด บอกใบ้ให้หวยสิ เอ้า...บอกใบ้ให้หวย

ญาติโยมบอกให้ทำอะไรก็ทำหมด เพราะคนไม่เข้าวัดแล้ว เขาเรียกว่า **ตุ๊เจ้าไปบ่ฮอด** ที่ไสยศาสตร์เข้ามาในวัดก็เพราะศรัทธาตาบอดจูงตุ๊เจ้าตาดี พระไม่มีความรู้ พระเอาตัวเองไม่รอด ก็ถูกญาติโยมจูง เพราะญาติโยมคิดว่าทำอย่างไรคนจะเข้าวัด ก็คิดแบบชาวบ้าน ชาวบ้านคิดอย่างนี้ก็ไม่ผิด แต่พระจะต้องมีภาวะผู้นำ ต้องคิดถูก เพราะฉะนั้นจะไปโทษโยมก็ไม่ได้

สิ่งดึงดูดให้ญาติโยมเข้าวัด

ถ้าพระมีปริยัติ มีปฏิบัติ นี้คือสิ่งดึงดูด **พระรู้ปริยัติเก่งๆ ปฏิบัติดีๆ สองอย่างนี้แหละคือแม่เหล็กของพระที่จะดึงดูดญาติโยม** ถ้าปริยัติก็ไม่มี ปฏิบัติก็ไม่มี ศีลก็ไม่รักษา ภาวนาก็ไม่เจริญ ใครเขาจะเข้าวัด เข้าไปแล้วก็ไม่ได้อะไร

เพราะฉะนั้นก็ฝากญาติโยมว่า การรักษาพระศาสนาด้วยการศึกษาภาษาบาลี ถ้าศึกษาไม่ได้ก็จงสนับสนุน ถ้ามีการเรียนการสอนบาลีก็เข้าไปสนับสนุน เพราะภาษาบาลีจะช่วยรักษาพระศาสนา โดยเฉพาะวันนี้ฟังพระสวดจะได้เข้าอกเข้าใจ นี้ก็คือพื้นฐานของการศึกษา

แม้ค้างคาวฟังไม่รู้เรื่อง ยังได้เกิดเป็นเทวดา

พื้นฐานก็คือค้างคาวฟังไม่รู้เรื่องยังได้เกิดเป็นเทพบุตรเป็นเทวดาอยู่บนสวรรค์ และโยมล่ะรู้อะไร รู้ว่าพระสวดพระอภิธรรมแต่ฟังไม่เข้าใจเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไรให้ได้ประโยชน์สูงสุด ๑. ปิดโทรศัพท์หรือใช้ระบบสั่น ๒. ไม่คุยกัน ถ้านั่งหลับดีกว่าคุยกัน เพราะนั่งหลับเสียประโยชน์คนเดียว ถ้าคุยกันเสียประโยชน์หลายคน และคนข้างๆ ชักรำคาญ เกิดอกุศลอีก หรือตั้งใจฟังด้วยอาการนิ่งทำได้อย่างนี้แหละยิ่งกว่าค้างคาวอีก แปลไม่ได้ไม่เป็นไร ขอให้รู้ อ๋อ... พระสวดพระอภิธรรม อย่างน้อยๆ ก็จะฝังอยู่ในจิตวิญญาณ หลับเพลินไป เอ้า..ตื่นอีกทีอยู่บนสวรรค์ก็ได้

๒. วางใจแบบผู้รู้

ถ้าญาติโยมแปลออกล่ะ อ๋อ...*กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา*... ท่านจะสวดกี่บทก็แล้วแต่ พระอภิธรรมนี้ไม่มีอะไรยากหรอก โบราณท่านย่อเป็นอักษรง่ายๆ มี ๗ บท แต่ย่อเหลือ ๔ คำ จิ เจ รุ นิ

จิ คือ **จิต** เป็นวิญญาณขันธ์

เจ คือ **เจตสิก** เป็นเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์

รุ คือ **รูป** เป็นรูปขันธ์

นิ คือ **นิพพาน** เป็นขันธวิมุตติ พ้นจากขันธ์ทั้ง ๕

นี้คือเนื้อหาของพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ แม้พระจะสวดกี่บทๆ ก็ตาม เช่น **เหตุปจฺจโย... เหตุ** คำนี้คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ หรือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ คืออะไร ก็คือนามขันธ์ ๔ ที่อยู่ในขันธ์ ๕ นั่นเอง เพราะฉะนั้นจะเป็นหมวดไหนก็ตาม ในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ไม่พ้นไปจากเรื่อง จิ เจ รุ นิ รูปนามขันธ์ ๕ และสิ่งที่จะพ้นจากขันธ์ทั้ง ๕

ก็ฝากญาติโยมในส่วนตรงนี้ เรื่องของการสวดพระอภิธรรม เนื้อหาในพระอภิธรรมมีแค่นี้แหละ แล้วก็ฟังแบบรู้เรื่อง ถ้าฟังแบบรู้เรื่องได้ขนาดนี้ อ้อ...เนื้อหาอภิธรรมมีประเทศไทยอย่างเดียวหรือที่สวดพระอภิธรรมในงานศพ ลาวก็สวด กัมพูชาก็สวด ลังกาก็สวด พม่าสวดไหม ไม่สวด เอ้า...พม่าสวดงานไหนล่ะ พม่าเอาอภิธรรมไปสวดในงานมงคลขึ้นบ้านใหม่ โยมคงแปลกใจ แล้วสวดแบบไหน สวด ๗ วัน ๗ คืนแบบต่อเนื่อง ไม่หยุดพักเลย อาตมาเคยไปร่วมสวดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ พอไปถึงเขานิมนต์ไปสวดพระอภิธรรม ถามเขาว่ามีใครตายหรือโยม ไม่มีใครหรอกค่ะ โยมสร้างตึกเสร็จใหม่ๆ นิมนต์พระไปสวด อ้าว...สวดกันยังไงล่ะ อ๋อ...นิมนต์ท่านไปอยู่ที่ตึกนั่นแหละ ๗ วัน ๗ คืนทำยังไงล่ะ แล้วแต่ท่านจะทำยังไงก็สวดไป อย่าให้มันหยุด ตลอด ๒๔ ชั่วโมงแบบต่อเนื่อง ไม่ต้องหยุดพัก ๗ วัน ๗ คืน โยม...ฉันเวลาไหนล่ะ ผลัดกันสวด ชุดละองค์ ๒ องค์ องค์หนึ่งสวด องค์หนึ่งก็มาฉัน เรียกว่ารับภาระไป ชุดละชั่วโมงๆ ก็ผลัดกันตลอด ๒๔ ชั่วโมง

สวดไปก็เพลินดี พอเพลินแล้ว เออ...จริงๆ แล้วภาษาบาลีพอสวดบ่อยๆ แล้วมันคุ้นมันชิน พอคุ้นชินแล้ว ภาษาบาลีจะให้คล่องขนาดไหนล่ะ ติดปากติดตาติดใจ **เหตุปจฺจโย อารมฺมณปจฺจโยฯ เปฯ อวิคตปจฺจโยติ.** จะสวดเร็วขนาดไหนก็ได้ เพราะสวดคล่องหมดแล้วแปลได้ไหม แปลได้ อะไรที่เอามาใช้บ่อยๆ มันก็คุ้นมันก็ชิน แล้วเขาก็แปลให้ฟัง แล้วก็อธิบาย อ๋อ...เนื้อหาเป็นอย่างนี้นี่เอง เข้าใจแล้ว ฉะนั้นวิธีการไม่เหมือนบ้านเรา บ้านเรายังไม่มีทำอย่างนี้

ทำไมจึงสวดพระอภิธรรมในงานศพ

เหตุผลที่เอาพระอภิธรรมมาสวดในงานศพ มี ๒ ประเด็นคือ

ประเด็นแรก

องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังตรัสรู้แล้ว พรรษาที่ ๗ โปรดคนอื่นมาเยอะแล้ว ทรงนึกถึงพระมารดาที่อาศัยครรภ์ประสูติอาศัยครรภ์เกิด ว่าเราจะโปรดพระพุทธมารดาด้วยธรรมหมวดไหนหนอ ก็พิจารณาถึงพระวินัยปิฎก ก็ไม่สามารถตอบแทนบุญคุณได้หมด พิจารณาถึงพระสูตร ก็ไม่สามารถตอบแทนบุญคุณได้หมด พอพิจารณาพระอภิธรรมปิฎก พระอภิธรรมปิฎกนี่แหละ สามารถตอบแทนบุญคุณได้ทั้งหมด

ทำไมล่ะ ก็เพราะพระอภิธรรมพูดถึงเรื่องขันธ์ ๕ และสิ่งที่พ้นจากขันธ์ ๕ คือนิพพาน เพราะฉะนั้นสาเหตุที่พระอภิธรรมสามารถตอบสนองบุญคุณได้ทั้งหมด เพราะพระอภิธรรมพูดถึงสิ่งเหล่านี้ พระพุทธองค์จึงเอาพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ไปเทศน์โปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ ในพรรษาที่ ๗ พระพุทธองค์เทศน์อย่างไรบนสวรรค์ เทศน์แบบรวดเร็วและไม่หยุดพัก

เทศน์แบบรวดเร็ว เป็นอย่างไร เราขึ้น **กุสลา ธมฺมา** คำเดียว พระพุทธเจ้าตรัสได้แล้ว ๑๒๘ คำ เราพูด ๑ คำ พระพุทธเจ้าตรัสอยู่บนสวรรค์ได้แล้ว ๑๒๘ คำ ทำไมได้มากขนาดนี้ เพราะชิวหาบางชิวหายาว พระทนต์เรียบเสมอ และภวังคจิตนี่ วิถีจิตตกลงสู่ภวังค์นิดเดียว เปลี่ยนวิถีแล้วขึ้นสู่วิถีใหม่ ฉะนั้นจึงสามารถสวดได้อย่างรวดเร็ว

เทศน์แบบไม่หยุดพัก ทำไมล่ะ เพราะเวลาในเมืองมนุษย์ ๓ เดือน บนสวรรค์ยังไม่ถึงวันเดียวเลย ฉะนั้นจึงหยุดแสดงไม่ได้ เทวดาจะนั่งฟังอยู่ แล้วจะหยุดลงมาฉันได้อย่างไร

ตอนที่ถึงเวลาในเมืองมนุษย์ พระองค์ก็เนรมิตองค์เทียมแสดงต่อองค์จริงก็ลงมาเมืองมนุษย์ แล้วก็ฉันภัตตาหาร พอฉันภัตตาหารเสร็จแล้วก็แสดงพระอภิธรรมโดยย่อให้กับพระสารีบุตร วันนี้แสดงจากนี้ถึงนี้ พระสารีบุตรซึ่งมีปัญญามาก ฟังหัวข้อก็รู้เลยว่าพระพุทธองค์แสดงเรื่องอะไรบ้าง และหลังจากนั้นพระพุทธองค์ไปแสดงอยู่บนสวรรค์แสดงภาคพิสดาร พระพุทธองค์มาแสดงแก่พระสารีบุตรแสดงโดยย่อๆ พระสารีบุตรเอามาแสดงกับพวกเราทั้งหลายให้ได้สวดได้ฟังกันอยู่นี้ เป็นฉบับไม่ย่อ ไม่พิสดาร คือกลางๆ ถ้าเอาฉบับที่พิสดารอย่างที่พระพุทธองค์แสดงอยู่บนสวรรค์มาพิมพ์เป็นหนังสือ จะต้องพิมพ์คัมภีร์ท้ายคัมภีร์เดียวถึง ๓,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม คือเราพิมพ์มหาปัฏฐานเล่มเดียว ถ้าเอาภาคพิสดารมาพิมพ์ เพราะฉะนั้น พระสารีบุตรเอาแบบย่อๆ ไม่ย่อไม่พิสดาร ก็พิมพ์ตั้ง ๗ เล่มคือคัมภีร์ปัฏฐาน ฉะนั้นจึงบอกว่าโอ...พระพุทธเจ้าแสดงพระอภิธรรมอยู่บนสวรรค์ภาคพิสดาร เทวดาได้บรรลุจบ แต่ละคัมภีร์ๆ ธัมมสังคณีวิภังค์... **สำ วิ ธา ปุ ก ย ป** นั่นแหละคือหัวใจย่อพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ จบแต่ละคัมภีร์ๆ มีเทวดาบรรลุเท่านั้นๆ ก็จะบอกไว้ชัดเจนมาก แต่ตอนนี้ญาติโยมก็

ไม่ต้องถึงกับบรรลุ เพียงแค่ตั้งใจฟังก็พอ อันนี้ก็คือการตั้งใจฟังเพื่อให้เกิดความเข้าอกเข้าใจ

ตอนนี้เราทราบที่มาแล้วว่า **พระพุทธเจ้าเอาไปแสดง เราจึงเอาแบบอย่าง และประเทศแรกที่เอามาเป็นแบบอย่าง** ก็คือประเทศศรีลังกา ทำไมประเทศศรีลังกาจึงเอาพระอภิธรรมมาสวดก่อน เพราะในสมัยก่อน การเรียนพระอภิธรรมเป็นไปอย่างเพลิดเพลินลึกซึ้งเกิดศรัทธาเกิดปัญญา

ประเด็นที่สอง

แต่ในช่วงที่เกิดวิกฤต ประเทศชาติไม่สงบ พระเรียนก็ลดลง โยมเรียนก็ลดลง พระก็พิจารณาว่า**ในอนาคตคนจะเรียนอภิธรรม คนจะรู้อภิธรรมก็หายาก จะทำอย่างไรดีหนอ จะฝากไว้กับใครดี โอ้... ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย เอาอภิธรรมไปฝากไว้ในงานศพ** เพราะฉะนั้นพอตายก็เริ่มสวดพระอภิธรรม อย่างน้อยก็ยังอยู่ในงานศพ

ในส่วนที่เรียนก็เรียนไป แต่การเรียนก็เริ่มลดลงๆ ฝากไว้ในงานศพ เพราะงานศพยังมีการสวด แล้วพระก็ต้องท่อง เมื่อท่องแล้วเอามาสวด อย่างน้อยๆ ก็จะมีการทรงจำ แต่ถ้ามีการเรียน ก็จะมีการขยายอย่างพิสดาร สุดท้ายลังกาจึงเอามาใส่ในงานศพ หลังจากนั้น **ประเทศไทยรับพระพุทธศาสนามาจากลังกา** จึงเอาแบบอย่างจากลังกา ลาว กัมพูชา ก็เช่นเดียวกัน แต่พม่าเขารับเหมือนกัน แต่รับอีกอย่างหนึ่ง เอาไปใช้คนละงานกับเรา นี่คือที่มาที่ไปของพระอภิธรรม

๓. วางใจแบบนักปฏิบัติ

ญาติโยมมาฟังพระสวดพระอภิธรรม รู้เรื่องเข้าใจแล้วที่มาที่ไป ตอนสุดท้ายก็อยากจะนึกถึงเนื้อหาพระอภิธรรม แต่มันลึกมันยากมันละเอียด เอาแบบง่ายๆ ได้ไหม แล้วได้ผลมากๆ ก็ต้องวิปัสสนาในขณะฟัง เจริญวิปัสสนาคืออย่างไร นั่งฟังไม่ต้องแปล ไม่ต้องเข้าใจความหมาย นั่งบริกรรมอยู่ในใจว่า **ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ** เสียงที่ได้ยิน เป็นรูป เมื่อได้ยินสิ่งที่ได้ยินทางหูเป็นนาม เสียงที่พระสวด **กุสลา ธมฺมา อกุสลา ธมฺมา** นี้สัททารมณ์ เป็นรูปธรรม

ผู้ได้ยิน เมื่อก่อนพูดว่าเราได้ยิน ตอนนี้เราไม่ได้ยินแล้ว แต่เป็นโสตวิญญาณจิต จิตที่เกิดทางหู เป็นนามธรรม เพราะฉะนั้นในขณะที่ได้ยินนี้ ไม่ใช่เราได้ยินแล้ว เสียงที่มากระทบเป็นแค่รูปธรรม และในขณะที่นั่งฟังก็ให้นั่งบริกรรมในใจว่า **ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม**

และรูปนามเป็นอะไรล่ะ **นามรูปํ อนิจฺจํ** นามรูปไม่เที่ยง **นามรูปํ ทุกฺขํ** นามรูปเป็นทุกข์ **นามรูปํ อนตฺตา** นามรูปไม่ใช่ตัวตน พิจารณาอย่างนี้แล้วเกิดอะไรขึ้นก็จะเห็น **โอ...ชีวิตคนเรานี้ไม่เที่ยง เป็นทุกข์อย่างนี้เอง**

สรุปการวางใจเมื่อไปงานศพ

๑. **วางใจแบบค้างคาว** ฟังไม่ต้องรู้เรื่องหรอก รู้ว่า **เสียงนี้เป็นพระบาลี คือพุทธพจน์**

๒. **วางใจแบบผู้รู้** แปลได้ รู้ความหมาย ถอดรหัสธรรมได้ว่า **พระอภิธรรมคือ จิ เจ รุ นิ (จิต เจตสิก รูป นิพพาน)**

๓. **วางใจแบบนักปฏิบัติ** ในขณะที่ฟัง นั่งบริกรรมในใจว่า **ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ** เสียงที่ได้ยินเป็นรูป ผู้ได้ยินเป็นนาม ทั้งรูป ทั้งนามไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

อย่างนี้แหละ คือการวางใจใน ๓ ระดับ และนอกจากนั้นบุญกิริยาวัตถุที่ญาติโยมได้ทำมาทั้งหมดวันนี้ คือ ได้บำเพ็ญทานมัย ศีลมัย จนถึงทิฏฐุชุกรรม การทำความเห็นให้ถูก เมื่อวันนี้ทำความเห็นถูก บุญกิริยาวัตถุได้ครบ ๑๐ แล้ว บุญนี้ของข้าพเจ้า ขอจงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพานด้วยเทอญ ให้ตัวเราก่อน จากนั้นเราให้ใคร ก็อุทิศส่วนบุญกุศลทั้งหมดนี้ให้แก่บุคคลชื่อนี้ที่ล่วงลับไปแล้ว ท่านอยู่ในภพภูมิใดก็ตาม ขอจงได้รับรู้ ได้โปรดอนุโมทนาบุญในครั้งนี้ด้วยเถิด พอท่านได้รับรู้แล้ว ถ้าไปเกิดอยู่ในภพภูมิที่ไม่สูงนัก ก็ได้ขยับภพภูมิสูงขึ้นไป แต่ในงานศพนี้ ถ้าได้ฟังพระธรรมเทศนาและพิจารณาขันธ์ ๕ ของตัวเองในสมัยพุทธกาล มีบางท่านลงมาในงานศพตัวเอง และก็ได้บรรลุธรรมก็มี

สุดท้ายนี้ขอให้ญาติโยมสาธุชนทั้งหลายได้นำวิธีวางใจที่ถูกต้องเมื่อไปงานศพ ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนสืบต่อไป ขอความเจริญรุ่งเรืองในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจงมีแก่ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน เทอญ.

ถ้าทุกคนให้เกียรติซึ่งกันและกัน
เชื่อฟังความเห็นต่างของกันและกัน
เคารพซึ่งกันและกัน ก็จะอยู่อย่างสงบสุข
โดยเฉพาะโอวาทปาติโมกข์
ฝึกให้มีความอดทน อดกลั้น
ต่อสิ่งที่มากระทบกระทั่ง
ไม่หวั่นไหว ไม่โกรธเกลียดซึ่งกันและกัน
สังคมก็จะมีความสงบสุขขึ้นมาทันที
จนถึงสงบสุขอันสูงสุดคือพระนิพพาน

www.kanlayanatam.com
Facebook : Kanlayanatam